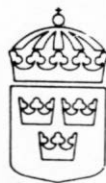

Redogörelse till riksdagen

1988/89:15

Fullmäktiges i riksbanken förvaltningsberättelse för
år 1988

Redog.
1988/89:15

Enligt 48 § lagen (1988:1385) för Sveriges riksbank avger fullmäktige i riksbanken härvid fogade redovisning av riksbankens verksamhet under 1988 jämte förslag till disposition av riksbankens resultat.

I vissa frågor, som fullmäktige behandlat under året och som redovisas i berättelsen, har avgivits reservationer och särskilda yttranden. Dessa finns redovisade i fullmäktiges protokoll.

Fullmäktige hemställer

- att riksdagen fastställer riksbankens i förvaltningsberättelsen återgivna balans- och resultaträkningar för år 1988
- att riksdagen beslutar att av riksbankens resultat, 7 424 490 695 kr, skall
 - a) 6 600 000 000 kr, levereras in till statsverket; och
 - b) 824 490 695 kr överförs till dispositionsfonden.

Stockholm den 26 januari 1989

ERIK ÅSBRINK

BENGT DENNIS STAFFAN
BURENSTAM LINDER

JAN BERGQVIST

INGEMAR BÖRJE HÖRNLUND BIRGITTA JOHANSSON
ELIASSON

AINA WESTIN

Inger Kindgren

Innehåll

Inledning	4
Kredit- och valutapolitiken	6
Grunddragen i den realekonomiska utvecklingen	6
Penningpolitikens huvuddrag och utvecklingen under året	11
Utvecklingen på kreditmarknaden	16
Statens upplåning	19
Valutaregleringen 1988	20
Kredit- och valutapolitiskt kalendarium 1988	25
Internationellt finansiellt samarbete	28
Betalningsmedelsförsörjningen	34
Förvaltningsåtgärder	37
Riksbankens bokslut	48
Bilaga 1: Riksbankens pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne	58
Bilaga 2: Organisationsplan för Sveriges riksbank	59

Enligt 9 kap 12 § regeringsformen i dess lydelse efter den 1 januari 1989 är Sveriges riksbank rikets centralbank med ansvar för valuta- och kreditpolitik. Den skall också främja ett säkert och effektivt betalningsväsende. Sveriges riksbank är en myndighet under riksdagen. Riksbanken förvaltas numera av åtta fullmäktige, varav sju väljs av riksdagen och en, som är riksbankens chef, väljs av de övriga fullmäktige. De sju riksdagsvalda fullmäktige väljer inom sig ordförande.

Riksbankens uppgifter bestäms närmare i den nya riksbankslagen. Dessa består i att:

- utge sedlar och mynt,
- ansvara för betalningsmedelsförsörjningen,
- följa utvecklingen på valuta- och kreditmarknaderna,
- vidta erforderliga penningpolitiska åtgärder,
- förvalta guld- och valutareserven,
- fungera som statens och bankernas bank.

Riksbanken administrerar vidare valutaregleringen.

Vid utgången av 1988 bedriver riksbanken verksamhet vid huvudkontoret i Stockholm där en särskild enhet, region Stockholm, svarar för betalningsmedelsförsörjningen, vid åtta regionkontor samt under dessa elva kassakontor. Vidare sker ut- och inlämning av sedlar vid tre s k sedeldepåer i postverkets regi. Regionkontorens och kassakontorens arbetsuppgifter består främst av betalningsmedelsförsörjning.

Grundläggande bestämmelser om riksbanken och dess uppgifter finns i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank. Till och med utgången av 1988 gällde lagen (1934:437) för Sveriges riksbank och lagen (RFS 1975:6) med reglemente för riksbanken (Bankoreglementet) och lagen (1970:1028) om rikets mynt.

I lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel regleras de kreditpolitiska instrument som regeringen genom förordnande kan ställa till riksbankens förfogande. Har förordnande om kreditpolitiska medel givits utfärdar riksbanken de tillämpningsföreskrifter som behövs för användningen av sådana medel.

Under 1988 har förordningen (1983:919) om kassakrav för bankinstituten per den 1 juli ersatts av förordningen (1988:277) om kassakrav för banker och finansbolag. Den senare förordningen har upphört att gälla vid utgången av december 1988 (1988:1398) i samband med att bestämmelserna om kassakrav i lagen om kreditpolitiska medel den 1 januari 1989 förts över till riksbankslagen.

De valutareglерande bestämmelserna återfinns dels i valutalagen (1939:350), dels i valutaförordningen (1959:264). Riksbanken har utfärdat föreskrifter om tillämpning av valutaförordningen vilka återfinns i riksbankens författningssamling, serie B.

Ordinarie ledamöter

Erik Åsbrink, ordförande, Olle Göransson, vice ordförande och deputerad (t o m den 17 oktober 1988), Arne Gadd, vice ordförande och deputerad (fr o m den 18 oktober 1988), Bengt Dennis, riksbankschef, Staffan Burenstam Linder, Jan Bergqvist, Ingemar Eliasson, Karl Boo (t o m den 17 oktober 1988) och Börje Hörnlund (fr o m den 18 oktober 1988).

Suppleanter

Klas Eklund, personlig suppleant för ordföranden (t o m den 11 oktober 1988), Gunnar Lund, personlig suppleant för ordföranden (fr o m den 12 oktober 1988), Ivar Nordberg (t o m den 17 oktober 1988), Birgitta Johansson, Aina Westin, Johan Gernandt, Roland Brännström (fr o m den 18 oktober 1988), Christer Eirefelt, Bertil Jonasson (t o m den 17 oktober 1988), Bengt Kindbom (fr o m den 18 oktober 1988) och Kurt Eklöf, vice riksbankschef.

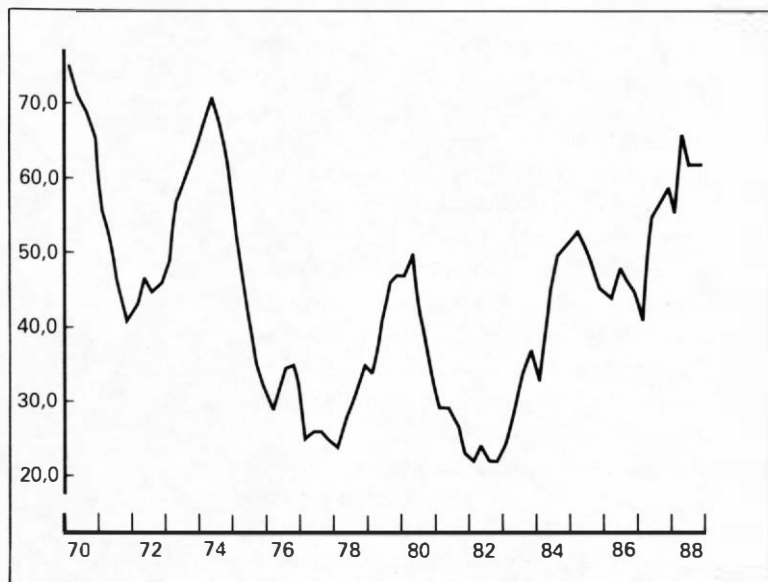
Grunddragen i den realekonomiska utvecklingen

Den internationella tillväxten blev under 1988 betydligt starkare än vad ekonomiska bedömare i allmänhet räknade med i början av året. Farhågorna var då stora att borskrisen i oktober 1987 skulle inverka kraftigt negativt på världskonjunkturen.

I stället blev BNP-tillväxten i OECD-området högre 1988 än året innan även om tillväxttakten dämpades under loppet av året. Även aktiemarknaden utvecklades starkt och i slutet av 1988 hade aktiekurserna på flertalet av de större börserna återhämtat det mesta av kursfallet. På Stockholmsbörsen hade aktiekursindex stigit till en nivå som låg över nivån före borsfallet.

Den svenska ekonomin präglades under 1988 av överhettning. Redan vid årets början var graden av kapacitetsutnyttjande högre än någon gång sedan högkonjunkturen 1974 och trots en måttlig efterfrågetillväxt förstärktes överhettningstendenserna under första halvåret. Det tog sig uttryck i omfattande brist på arbetskraft, vilket bl a berodde på en mycket låg produktivitetstillväxt. Såväl löner som priser drevs upp av överhettningen och ökade väsentligt snabbare än under 1987. I slutet av 1988 låg konsumentpriserna ca 6,3 procent högre än ett år tidigare. Underskottet i bytesbalansen steg från 6,7 miljarder kronor 1987 till ca 10 miljarder kronor 1988.

Diagram 1. Fullt kapacitetsutnyttjande inom industrin

Källa: Konjunkturinstitutet

Anm: Andelen företag som uppger fullt kapacitetsutnyttjande

Vid årsskiftet 1987/88 dominerades det internationella läget i industriländerna av oro för att börsfallen i oktober 1987 skulle följas av en recession. I syfte att motverka en sådan utveckling likvidiserade centralbankerna i de större industriländerna penningmarknaden. Det amerikanska ränteläget drogs ned och strax efter nyåret genomfördes även sänkningar av de officiella räntorna i flera europeiska länder. Runt årsskiftet vidtogs också omfattande, samordnade centralbanksinterventioner för att stötta dollarn, som efter börsraset i oktober och fram till årsskiftet deprecierats med 15 procent mot D-marken och 18 procent mot yenen.

Under de första månaderna 1988 minskade dock successivt den tidigare oron för avmattning eller recession. Ett positivt tecken, som även bidrog till att stärka dollarn, var att underskottet i den amerikanska handelsbalansen tenderade att minska. Därtill kom att även de japanska och västtyska externa överskotten reducerades något.

Den starka efterfrågetillväxten och det höga kapacitetsutnyttjandet i flera industriländer gjorde att inflationsförväntningarna ökade under våren 1988. Risken för en överhettning av konjunkturen bedömdes vara särskilt stor i USA. Under våren började därför den amerikanska centralbanken strama åt penningpolitiken och de korta amerikanska räntorna steg successivt fram till slutet av sommaren vilket också bidrog till att dollarn stärktes. Under sommaren följde de västeuropeiska centralbankerna efter och justerade upp sina räntesatser, med Västtyskland och Storbritannien i spetsen.

Under hösten fluktuerade de internationella räntorna något mer än tidigare. Tillfälliga tecken på en amerikansk efterfrågedämpning pressade ned det internationella ränteläget under en kortare period, men oron för överhettning kom därefter återigen i förgrunden och mot slutet av året steg de internationella räntorna ånyo. I slutet av 1988 ökade också osäkerheten om den fortsatta anpassningen av de externa obalanserna i de större länderna. Efter det amerikanska presidentvalet i november bidrog tvivlen om utsikterna att genomföra ytterligare budgetnedskärningar till att försvaga dollarn. Centralbanksinterventioner genomfördes i syfte att stabilisera dollarkursen. Samtidigt noterades ökade externa obalanser inom Europa, där den västtyska bytesbalansen återigen visade växande överskott, medan den brittiska bytesbalansen försämrades.

Totalt sett blev 1988 ett år med oväntat god tillväxt och BNP i OECD-området steg med 4 procent vilket kan jämföras med knappt 3,5 procent året innan. Att produktionstakten accelererade berodde främst på ett ökat bidrag från investeringar 1988.

Under de senaste åren har tillväxten i hög grad burits upp av en stark konsumtionsökning. En viktig orsak till det är den stimulans oljeprisfallet 1986 gav, en annan är den avreglering på de finansiella marknaderna som ägt rum i många länder och som varit en faktor bakom ökad skuldsättning hos hushållen. Även under 1988 var konsumtionsökningen stark i industriländerna men härrörde i större utsträckning än tidigare år från växande disponibel inkomster och mindre från ett minskat sparande.

För Sveriges del medförde den fortsatt starka internationella tillväxten att varuexporten ökade ungefär i samma takt 1988 som 1987. I Norge och Danmark sjönk emellertid importefterfrågan mellan åren, vilket var ogynnsamt för svensk export då drygt 15 procent av vår export normalt går dit. Den kraftigare tillväxten i övriga länder med starkt bidrag från investeringar kompenserade dock detta.

Fortsatta relativprisstegringar till följd av snabbare kostnadsökningar i Sverige än i konkurrentländerna resulterade i marknadsandelsförluster. Timlönerna i svensk industri steg ca 8 procent under 1988 mot drygt 4 procent i konkurrentländerna. Kapacitetsbrist i vissa branscher bidrog också till andelsförlust.

Den inhemska efterfrågan

Den inhemska efterfrågan steg under 1988 långsammare än under 1987. Ökningstakten i den privata konsumtionen dämpades från knappt 4 procent till drygt 2,5 procent räknat som årsgenomsnitt. Hushållens realinkomster steg i ungefär lika snabb takt som konsumtionen under 1988, men då konsumtionsnivån översteg disponibelinkomsten med ca 3 procent 1987 räckte inte inkomstökningarna 1988 till för att förbättra den negativa sparkvoten.

Bruttoinvesteringarna ökade under 1988 med ca 5 procent, dvs nästan lika kraftigt som under 1987. Industriinvesteringarna, som stimulerades av en hög vinstnivå och av ett högt kapacitetsutnyttjande, steg med hela 10 procent. Nyproduktionen av bostäder ökade med ca 30 procent, vilket var ungefär samma höga tillväxt som under 1987. Samtidigt sjönk ombyggnadsinvesteringarna kraftigt främst beroende på de bromsande åtgärder regeringen riktat mot ombyggnadsverksamheten i syfte att skapa utrymme för nybyggande. Sammantaget begränsades därmed ökningstakten i bostadsinvesteringarna till ca 4 procent 1988.

Lageravvecklingen fortsatte också under 1988 med stora neddragningar inom industrin och i oljelagren. Lageravvecklingen var dock mindre än under föregående år, varför lagerutvecklingen gav ett positivt bidrag till den inhemska efterfrågan och till BNP-tillväxten.

BNP räknat som årsgenomsnitt kom därmed att öka med 2,8 procent 1988 dvs i ungefär samma takt som under 1987. För sjätte året i följd blev därmed produktionstillväxten lägre i Sverige än i OECD-området sammantaget.

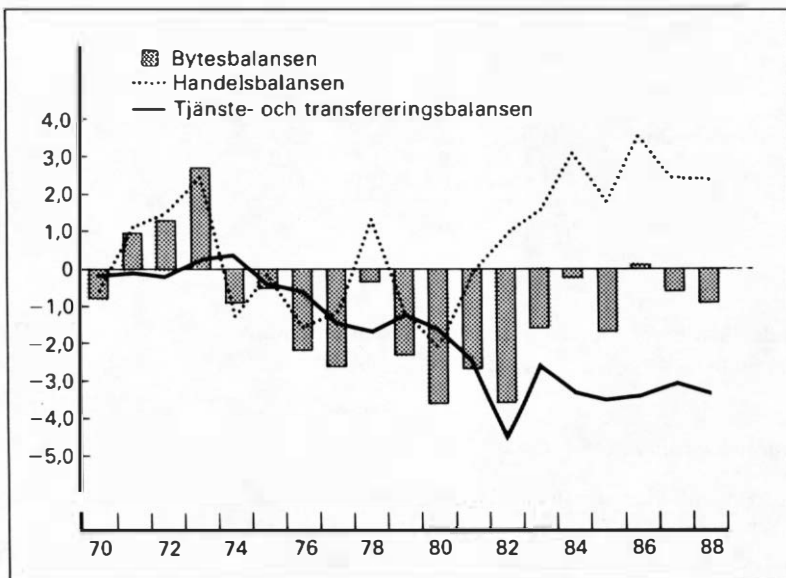
Löner och priser

Den fortsatt höga efterfrågan i kombination med en svag produktivitetstillväxt resulterade i en väsentligt ökad sysselsättning 1988. Arbetslösheten föll därmed från i genomsnitt 1,9 procent 1987 till 1,6 procent 1988. Under loppet av året förvärrades företagens rekryteringssvårigheter, vilket drev på löneökningarna. De genomsnittliga löneökningarna beräknas ha uppgått till närmare 8 procent.

Inflationstakten tilltog under 1988 och i december hade priserna på svensktillverkade bearbetade varor sålda på hemmamarknaden stigit ca 9 procent under loppet av året medan importprisökningarna för samma varugrupp stannade på 5 procent.

Diagram 2. Bytesbalansen

I procent av BNP

Anm: 1988 enligt preliminära Nationalbudgeten

Bytesbalansen

Bytesbalansen¹ gav ett underskott på ca 10 miljarder kronor 1988, vilket var en försämring med drygt 3 miljarder kronor sedan 1987. Det var tjänste- och transfereringsnettot som fortsatte att försämrats medan överskottet i handelsbalansen växte något. Importvolymen ökade även under 1988 i något snabbare takt än exportvolymen till följd av en fortsatt hög inhemsk efterfrågan. Detta kom dock att motverkas av ett förbättrat bytesförhållande dvs de svenska exportpriserna steg snabbare än importpriserna, varför handelsbalansen mellan 1987 och 1988 förbättrades något.

Tjänste- och transfereringsnettot försämrade bytesbalansen med ca 6 miljarder kronor 1988. I stort sett samtliga poster med undantag för sjöfarten bidrog till ett mer negativt netto. Ett fortsatt ökat utlandsresande, en växande nettoskuld i utlandet samt ökat u-landsbistånd är några av de faktorer som bidrog till försämringen. Underskottet i tjänste- och transfere-

¹ Riksbanken reviderade under hösten 1988 bytesbalansen för perioden 1981 t o m 1987. Revideringarna innebär att bytesbalansen försämrades med ca 12 miljarder för åren 1981 t o m 1987 jämfört med tidigare redovisat utfall. För en utförligare redovisning av revideringarna, se Kredit- och Valutaöversikt nr 5 1988.

Tabell 1. Bytesbalans och valutaflöde
Miljarder kronor

Redog. 1988/89:15

	1985	1986	1987	1988 ¹
A. Bytesbalans	- 14,5	0,6	- 6,7	- 10,4
Handelsbalans	14,5	30,8	22,5	25,0
(inkl korrigering av handelsstatistiken)				
Tjänste- och transfereringsbalans	- 29,0	- 30,2	- 29,2	- 35,4
B. Privata kapitaltransaktioner, netto	17,1	7,7	15,9	26,5
därav: investeringsnetto	- 8,6	- 16,0	- 17,8	- 20,0
Valutaflöde (A + B = C - D - E)	2,6	8,3	9,2	16,1
C. Valutareservens transaktionsförändring	14,0	1,2	5,8	3,6
D. Riksbankens övriga transaktioner	- 0,1	0,9	- 1,3	0,0
E. Statens upplåning	11,5	- 8,0	- 2,1	- 12,5

¹ Preliminärt utfall för bytesbalans- och privata kapitaltransaktioner.

ringsbalansen motsvarade 1988 drygt 3 procent av BNP. Sedan mitten av 1970-talet har denna del av bytesbalansen försämrats successivt.

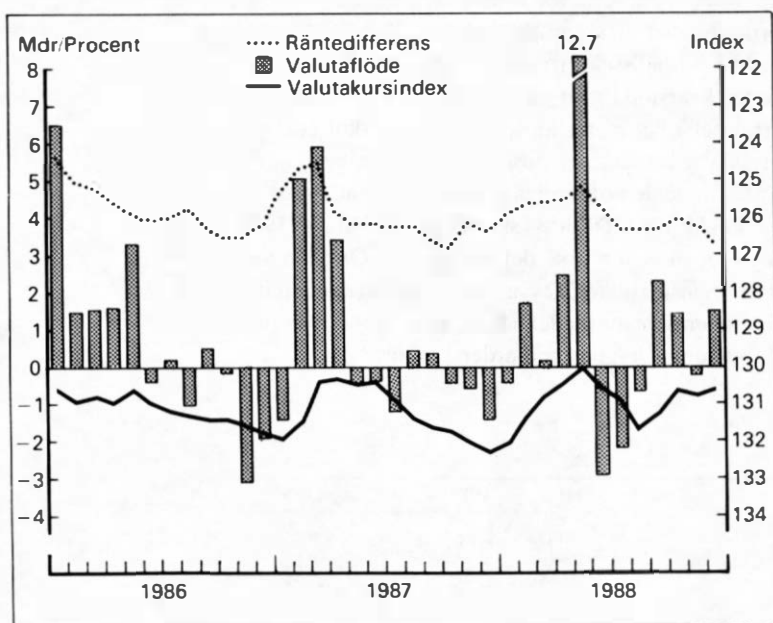
Kapitalbalans, valutaflöde och kronindex

Helåret 1988 gav stora privata inflöden av valuta till Sverige. Valutainflödet som totalt uppgick till 16,1 miljarder kronor kunde helt hänföras till kapitaltransaktioner. Bytesbalansen gav som tidigare nämnts ett underskott på ca 10 miljarder kronor. Bland kapitaltransaktionerna fortsatte direktinvesteringarna att ge ett nettoutflöde på ca 20 miljarder kronor medan övriga kapitaltransaktioner resulterade i ett inflöde på ca 45 miljarder kronor.

Det var den strama penningpolitik som riksbanken förde som gav upphov till ökande räntedifferens mot omvärlden med valutainflöden som följd. Från oktober 1987 till maj 1988 vidgades räntegapet gentemot en korgvägd euromarknadsränta bestående av D-mark och US-Dollar från 3 till 5 procentenheter. Särskilt kraftigt blev inflödet efter åtstramningen av penningpolitiken i slutet av april (se sid 11). Det registrerade inflödet uppgick enbart under maj till 12 miljarder kronor och riksbanken köpte samtidigt utländsk valuta på termin¹ till ett värde av 10 miljarder kronor. För att motverka inflöden lät riksbanken kronan successivt förstärkas under våren och under fyra veckor i april/maj låg kursindex nära ett värde av 130 vilket är den undre gränsen i det intervall inom vilket kronan tillåts variera. Valutainflödet genererades dels av en ökad upplåning i utlandet, och dels av ett ökat intresse från utlandet att köpa svenska kronor på termin för att därigenom tillgodogöra sig den höga svenska räntan.

¹ Fr o m hösten 1988 publicerar riksbanken statistik över svenska bankers terminsposition. Dessa kommer att redovisas som månadsdata i Tabell- och Diagrambilagan i Kredit- och Valutaöversikt med 3 månaders eftersläpning.

I statistiken ingår även riksbankens terminsaffärer, vilka utgör ett viktigt penning- och valutapolitiskt instrument för riksbanken.

Anm: Räntedifferensen: 6 mån. statsskuldväxlar minus ett genomsnitt av euro-dollar och euroD-mark.

När de internationella räntorna höjdes under sommaren föll räntedifferensen gentemot omvärlden och ett visst valutaflöde registrerades samtidigt med att en försvagning av den svenska kronan tilläts. När de internationella räntorna efter en period av fluktuationer åter steg mot slutet av året sjönk räntedifferensen till en mycket låg nivå samtidigt som kronan förstärktes något. Trots detta och trots det valutaflöde som normalt uppkommer när företagen vid årsskiftet inför boksluten tillfälligt drar ner sina skuldstockar i utländsk valuta, registrerades ett visst valutainflöde under december.

Penningpolitikens huvuddrag och utvecklingen under året

Utgångsläget

Under 1980-talet har regleringsinslagen på kreditmarknaden avskaffats. Samtidigt har lättnader i valutaregleringen skett bl a vad gäller lån från utlandet, aktiehandel och förvärv av fast egendom.

Avregleringen har medfört att tillgången på kredit har vuxit och därmed har möjligheterna ökat för aktörerna på de finansiella marknaderna att föra en mer aktiv placeringspolitik vid förvaltningen av sina finansiella portföljer. De finansiella balanserna har vuxit och kreditexpansionen har i ökande omfattning härrört från behovet av lån för finansiella placeringar. Lånebehov för konsumtion och investeringar har därmed fått en minskad betydelse för kreditmarknadsutvecklingen men utgör ändå viktiga faktorer vid tolkningen av kreditexpansionen.

Den privata sektorn uppvisade 1988 för andra året i följd ett sparandeunderskott. Detta kunde framför allt hänföras till de icke-finansiella företagen. En fortsatt stark investeringstillväxt drev upp lånebehovet där. Det sparandeunderskott som uppstod i hushållssektorn under 1987 till följd av den starka konsumtionstillväxten kvarstod i stort sett oförändrat 1988. Hushållsupplåningen var emellertid betydligt större än sparandeunderskottet. Den offentliga sektorns finansiella sparande blev positivt 1987. Engångsskatten på försäkringsbolagen förbättrade den offentliga sektorns sparande med 16 miljarder kronor mellan 1986 och 1987. Då dessa skatteintäkter föll bort 1988 reducerades överskottet något men var trots det betydande. Orsaken var framför allt växande skatteinkomster till följd av en hög aktivitet i ekonomin.

Sammantaget växte det inhemska sparandeunderskottet något 1988 och bytesbalansunderskottet ökade till drygt 10 miljarder kronor.

Tabell 2. Finansiellt sparande
Miljarder kronor

	1985	1986	1987	1988 ¹
<i>Offentlig sektor</i>	- 32	- 6	41	34
Stat	- 50	- 25	18	14
Kommuner	- 4	- 5	- 3	- 8
Socialförsäkringssektor	22	24	26	28
<i>Privat sektor</i>	21	12	- 44	- 37
Hushåll	7	0	- 19	- 15
Finansiella företag	35	37	35	48
Icke finansiella företag	- 21	- 25	- 60	- 70
Summa finansiellt sparande (enligt nationalräkenskaper)	- 11	6	- 3	- 3
Bytesbalans (enligt riksbanken)	- 14	1	- 7	- 10

¹ Prognos enligt konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Mål och ramar för penningpolitiken

Liksom under 1987 kunde penningpolitiken i Sverige under 1988 inriktas på den inhemska ekonomiska situationen. Efter flera års konsumtions- och investeringsökningar visade den svenska ekonomin tendenser till överhettning redan i mitten av 1987. Kapacitetsproblem och brist på arbetskraft präglade den ekonomiska utvecklingen i än högre grad under 1988 och oron för stigande inflation och ökande bytesbalansunderskott tilltog.

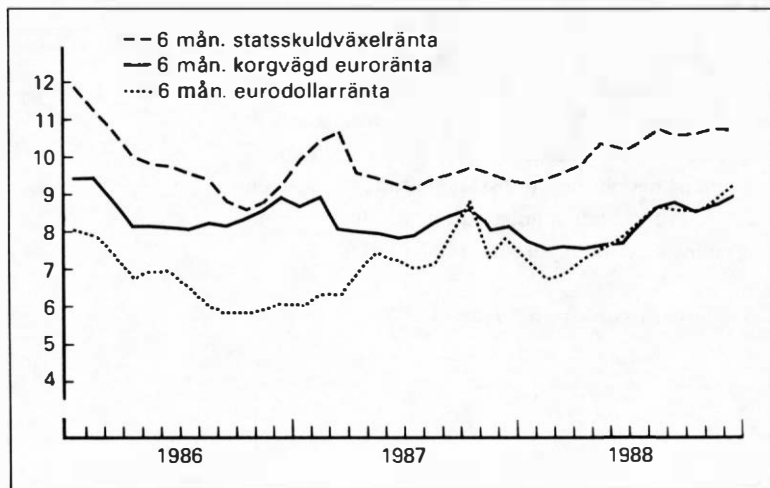
Penningpolitikens primära mål är att upprätthålla en fast växelkurs gentemot en handelsvägd korg av utländska valutor. Sedan 1984 har dessutom gällt som norm i den ekonomiska politiken att staten inte skall öka sin nettoupplåning i utlandet. Detta innebär att penningpolitiken måste vara minst så stram att ett mer varaktigt privat valutaflöde undviks. Eftersom valutaflödena påverkas av räntedifferensen gentemot utlandet sätter växelkursmålet en undre gräns för den svenska räntan i varje läge.

Det starka inhemska efterfrågetrycket 1988 motiverade dock ett högre ränteläge. Även möjligheten att hålla en högre inhemsk räntenivå än vad som krävs för att uppnå balans i valutaflödena är emellertid begränsad. En

sådan politik leder nämligen lätt till likviderande, och därmed räntedpressande, valutainflöden. Riksbankens köp av valuta på termin och kronans möjlighet att röra sig inom bandet ökar möjligheterna att föra en självständig penningpolitik. Valutaregleringen begränsar samtidigt inflödena vilket också ger en viss frihet för räntepolitiken. I takt med att företagen internationaliseras och nya finansiella tekniker utvecklas på de internationella kapitalmarknaderna uppstår dock kontinuerligt nya kanaler för kapitalflöden och valutaregleringens effektivitet urholkas.

Redog. 1988/89:15

Diagram 4. Penningmarknadsräntor i Sverige och utlandet
Månadsgenomsnitt, procent

Ränteutvecklingen i Sverige

Den inhemskt orienterade penningpolitiken under 1988 ledde till valutainflöden och en stark krona inom bandet. Ränteutvecklingen kom att kännetecknas av mycket måttliga rörelser både sett i ljuset av tidigare perioder och i en internationell jämförelse.

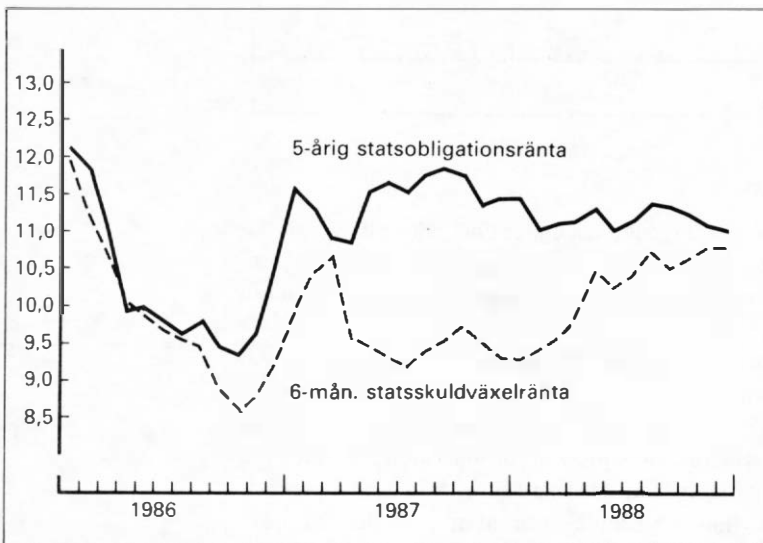
Den 28 april beslutade riksbanken att strama åt penningpolitiken. Bakgrunden var en fortsatt hög inhemsk efterfrågan och en kreditexpansion till hushållen som inte visade några tecken på att mattas av. Åtgärderna inbegrep införande av kassakrav om 4 procent för finansbolag fr o m 1 juli 1988 och en samtidig höjning av bankernas kassakrav från 3 till 4 procent. Vidare höjdes diskontot från 7,5 till 8,5 procent fr o m den 29 april. Riksbanken hade tidigare under våren meddelat regeringen sin avsikt att avveckla diskontot men till dess en översyn av lagstiftningen kommit till stånd justeras diskontot enligt rådande praxis. Därutöver genomfördes försäljningar av statsskuldväxlar i syfte att få upp de korta marknadsräntorna och statsskuldväxelräntorna steg till följd därav med ca 3/4 procentenheter. I början av maj höjde också bankerna sina utlåningsräntor i ungefär samma omfattning.

Då riksbankens intentioner vad gällde den penningpolitiska stramheten

låg fast under långa perioder och var tydliga för marknadsaktörerna var penningmarknadsräntorna under 1988 förhållandevis stabila. Riksbanken kunde därför i hög grad styra penningmarknadsräntorna genom att påverka dagslåneräntan. Endast vid några få tillfällen intervenerade riksbanken direkt på marknaden under 1988. Under februari och mars ingrep riksbanken sålunda vid ett par tillfällen för att motverka att penningmarknadsräntorna sjönk. Därefter intervenerade riksbanken – förutom i samband med räntehöjningen i april – vid några tillfällen i slutet av sommaren för att dämpa en fortsatt uppdragning av räntorna.

Villkoren för bankernas upplåning i riksbanken bestäms av den s k räntetrappans utformning. Konstruktionen innebär att kostnaden för bankernas upplåning i riksbanken stiger när upplåningsvolymen ökar. Den marginalupplåningsränta som bankerna betalar för upplåning i riksbanken blir i sin tur styrande för dagslåneräntorna på penningmarknaden. Genom att styra likviditeten i banksystemet med hjälp av köp och försäljningar av värdepapper så att bankerna lånar på ett visst steg i räntetrappan kan riksbanken därigenom med relativt stor exakthet styra nivån på dagslåneräntan. För att förbättra dagslånemarknadens funktionssätt ändrade riksbanken fr o m februari räntetrappan. Ändringen innebar att trappstegens höjd sänktes från 2 till 1 procentenhet och att stegbredden halverades.

Diagram 5. Räntan på statsskuldväxlar och statsobligationer
Månadsgenomsnitt

Bankernas upplåningsbehov i riksbanken var under hela året mycket stort. Överskottet i statsbudgeten och statsskuldspolitikens utformning var huvudorsaken till detta. Under hösten växte upplåningsbehovet ytterligare till i genomsnitt 40 å 45 miljarder kronor. Orsaken var höjda kassakrav för banker och finansbolag och de indragningar till likviditetskonton som riksdagen beslutade om enligt regeringens förslag i den reviderade finansplanen. I

räntetrappan skulle detta ha fört upp bankerna på en upplåning på 16-procentssteget. Ett likviditetsbehov på ca 25 à 30 miljarder kronor uppstod därmed under hösten för att hålla bankerna på önskad nivå. Att vid ett så stort likviditetsbehov enbart använda repateknik (köp av värdepapper med återförsäljningsklausul) skulle ge negativa effekter för penningmarknadens funktionssätt. Repor av den storleksordningen skulle undandra stora volymer värdepapper från handeln på marknaden.

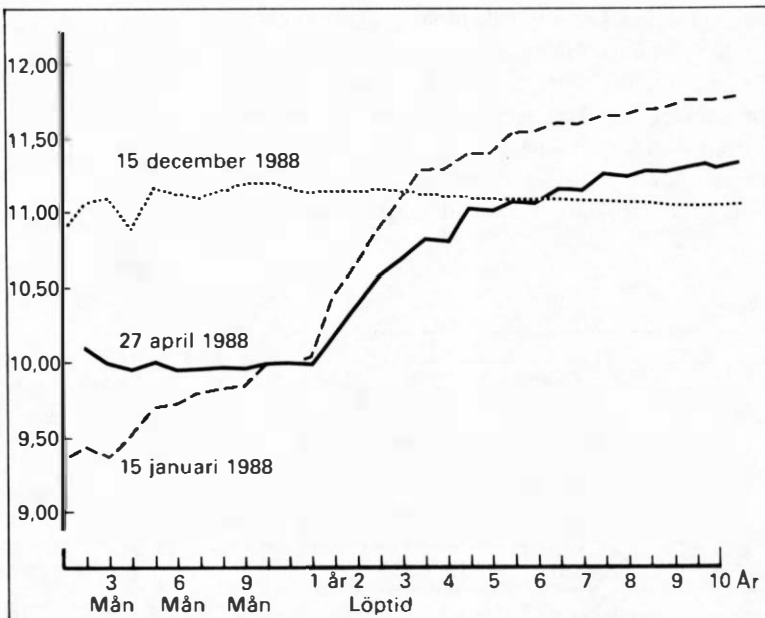
Riksbanken kompletterade därför sina interventionstekniker med direktlån till bankerna. Direktlån ges utan säkerhet i värdepapper och inga värdepapper undandras därmed från marknaden. Tekniskt fungerar direktlånen på samma sätt som repor med försäljning genom anbudsförfarande men löptiden är längre.

Obligationsräntorna rörde sig måttligt under 1988, då ränteförväntningarna var mycket stabila. Samtidigt medförde den restriktiva penningpolitiken att de korta penningmarknadsräntorna, som i högre utsträckning följer dagslåneräntan, drogs upp främst under första halvåret. I likhet med vad som skedde i omvärlden fläckades avkastningskurvan därmed ut och räntedifferensen mellan kort och lång ränta reducerades från drygt 2 procentenheter i januari till i stort sett 0 i slutet av året. Försäkringsbolagens växande placeringsbehov till följd av att engångsskatten föll bort bidrog också till att hålla nere obligationsräntorna.

Under hösten tenderade de långa räntorna i Sverige att falla då marknaden diskonterade en kommande avveckling av valutaregleringen. Avisering om ett nytt skattesystem påverkade möjligen också förväntningarna.

Diagram 6. Avkastningskurvor

Effektiv årsränta

Det stabila ränteläget under 1988 bidrog till att omsättningstalen för räntebärande papper föll kraftigt under loppet av 1988. Under december låg omsättningen på 3 å 5 miljarder kronor per dag, vilket kan jämföras med närmare 40 miljarder kronor i början av 1987 och hela 50 miljarder kronor vid några tillfällen under 1986. Andra faktorer som inverkade dämpande på omsättningen var en ökad riskaversion och beslutet om införandet av omsättningsskatt på penning- och obligationsmarknaden från och med 1 januari 1989. En effekt av detta beslut var att handeln med standardiserade terminer i statsskuldväxlar och obligationer upphörde vid månadskiftet november-december. Likaså stängde handeln i ränteoptioner. Nedläggningen av dessa marknader försämrar aktörernas möjligheter till riskgardering.

Utvecklingen på kreditmarknaden

Kreditexpansionen accelererade under 1988. Hushållen ökade sin upplåning i samma höga takt som under 1987. Samtidigt ökade de icke-finansiella företagen sin kreditefterfrågan betydligt snabbare 1988 än året innan.

Konsumtionstillväxten dämpades visserligen mellan 1987 och 1988 men ändå måste hushållen nettolåna för konsumtionsändamål då hushållen hade ett finansiellt sparandeunderskott även under 1988. Samtidigt ökade skuldstocken med drygt 90 miljarder kronor vilket innebär att en stor del av hushållens kreditexpansion användes till finansiella placeringar.

Efterfrågan på lån för finansiella placeringar har troligen en låg räntekänslighet, i synnerhet om det finns ett skatteplaneringsmotiv bakom transaktionerna. En något större räntekänslighet kan antas gälla för rena konsumtionslån även om nuvarande skattesystem bidrar till att hushållens räntekänslighet är låg också där.

Den omfattande utlåningen till de *icke-finansiella företagen* bestod i hög grad av lån i utländsk valuta och hängde samman med det räntearbitrage företagen kunde göra. Framförallt var detta fallet under våren 1988 då räntedifferensen gentemot utlandet steg. Företagen valde då att låna osäkrat i utländsk valuta och placera i svenska värdepapper.

Även utlåningen i svenska kronor till *icke-finansiella företag* växte betydligt under 1988. Till någon del förklaras denna utlåningsökning av ett

Tabell 3. Hushållens skulder
Miljarder kronor

	Förändring			
	Helår 1985	1986	1987	1988
Banker ¹	2,2	26,9	37,6	54,0
Bostadsinstitut	19,2	48,2	24,5	33,5
Finansbolag	3,6	12,2	13,7	6,0
Totalt	25,0	87,3	75,8	93,5

¹ Inkl personliga företagare

växande underskott i det finansiella sparandet då investeringsaktiviteten var hög.

Redog. 1988/89:15

I början av 1988 upphörde den sedan 1986 gällande överenskommelse med kreditinstituten som satte en undre gräns för amorteringstakten på lån. Detta innebar ingen lättnad i kreditpolitiken utan var ett uttryck för att det inte gick att upprätthålla överenskommelsen på en i övrigt oreglerad marknad.

Tabell 4. Kreditinstitutens totala utlåning

Utlåning, nettoflöden
Miljarder kronor

	Banker		Finans- bolag	Bostadsinstitut		Totalt
	Svenska kronor	Utländsk valuta		med statliga lån	utan statliga lån	
1985	7,3	4,2	9,5	24,9	14,3	60,2
1986	51,3	2,9	22,4	28,9	47,4	152,9
1987	43,9	21,0	23,2	33,4	15,0	136,5
1988	94,6	63,1	8,5	34,9	36,0	237,1

Kreditinstituten

Kreditexpansionen var stark i såväl banker som bostadsinstitut. I bankerna växte utlåningen kraftigt både i svenska kronor och i utländsk valuta.

Bostadsinstitutens utlåningsexpansion hängde bl a samman med att det blev relativt fördelaktigare att låna långt än att låna kort då avkastningskurvan flackades ut under loppet av 1988. Samtidigt har allt hårdare konkurrens medfört att bostadsinstituten numera sänker sin utlåningsränta snabbare om bostadsobligationsräntan faller. Utlåningen var särskilt stor för lån utan statliga subventioner dvs lån till annat än ny- och ombyggnader.

Finansbolagens utlåningstakt dämpades däremot påtagligt under 1988. Detta förklaras bl a av ett försämrat konkurrensläge gentemot andra kreditinstitut till följd av utplaningen av avkastningskurvan. Denna tendens förstärktes av de kassakrav som även finansbolagen kom att belastas med.

Kassakravet innebär i princip att finansbolagen skall hålla 4 procent av sin upplåning på räntelöst konto i riksbanken. Sammantaget hade finansbolagen drygt 4 miljarder kronor inestående i riksbanken i slutet av året.

Likviditetsutvecklingen

Ett traditionellt mått på stramheten i kredit- och statsskuldspolitiken är likviditetsutvecklingen. Riksbanken har emellertid aldrig använt penningmängden som ett intermediärt mål och i takt med att kreditmarknaden avreglerats och välfungerande andrahandsmarknader för nya typer av värdepapper utvecklats har likviditetsmålet dessutom blivit mer svårtolkat.

Penningmängdstillväxten mätt som M3 (bankinlåning och sedelinnehav) uppvisade under 1988 en relativt hög stabilitet och pendlade runt 5 procent, vilket är en lägre tillväxttakt än under 1987.

Kraftigt likviditetsindragande verkade staten som hade överskott i stats-

budgeten och samtidigt ökade sin upplåning på den svenska marknaden. Ökade kassakrav och insättningar på likviditetskonton i riksbanken drog också in likviditet.

Kreditexpansionen i banksektorn växte emellertid mycket snabbt och ett kraftigt privat valutainflöde spädde samtidigt på likviditeten.

Ser man till ett vidare likviditetsmått som förutom bankinlåning även omfattar allemanssparande för hushåll och allmänhetens innehav av stats-skuldväxlar, ges en annan bild av likviditetsutvecklingen. Likviditetstillväxten ökade då från 6 procent vid utgången av 1987 till 10 procent i slutet av 1988.

Tabell 5. Värdepappersmarknaden

Stockar vid periodens slut
Miljarder kronor

	1985	1986	1987	1988
Statsskuldväxlar	100	93	76	90
Statsobligationer	247	266	266	255
Bostadsobligationer	262	332	378	451
Certifikat	17	25	46	58
Bostadsinstitut	—	5	16	25
Kommuner	1	4	6	7
Företag	16	16	24	26
Summa	626	716	766	854

Värdepappersmarknaden

Tillväxten i stocken av räntebärande papper blev starkare 1988 än 1987. Statspappersstocken var emellertid i stort sett lika stor i slutet av 1988 som i slutet av 1987. Andelen statsskuldväxlar steg något då volymen av statsskuldväxlar ökade medan äldre statsobligationer inte fullt ut ersattes av nyemissioner.

Bostadsinstitutens upplåningsbehov växte till följd av fortsatt stark utlåningstillväxt. Upplåningen skedde främst via emissioner av bostadsobligationer men också i viss mån genom certifikat.

Bankerna fortsatte att reducera sina innehav av bostadsobligationer medan försäkringsinstitut, företag och värdepappersfonder kraftigt ökade sitt innehav under 1988. En minskad stock av statsobligationer bidrog sannolikt till att öka placeringsintresset för andra långa papper.

Certifikatmarknaden växte måttligt under 1988. Bankcertifikaten fortsatte emellertid att minska och stocken av bankcertifikat var därmed vid utgången av året mycket liten.

Fr o m 1 december 1988 ändrade riksbanken tillämpningen av emissionskontrollen för alla låntagarkategorier. Beslutet innebär att:

- kortast tillåtna löptid på obligationslån nu är ett år. Tidigare uppgick den till fem år för kreditaktiebolagen och hypoteksinstitutet och två år för övriga,
- kreditaktiebolagen och hypoteksinstitutet får nu ta upp obligationslån med rörlig ränta. Kravet på fast ränta har således upphört,
- löptidsbegränsningen på 360 dagar för kreditaktiebolags och hypoteksinstituts certifikatupplåning har upphävts,

- löpande emissioner medges alla emittenter på obligationsmarknaden och kravet att ett obligationslån skall uppgå till minst 100 miljoner kronor har avskaffats.

Redog. 1988/89:15

Ändringen ger framför allt bostadsinstituten möjlighet att erbjuda lån med flexibla villkor vad avser löptider och räntekonstruktioner. Detta innebär att bostadsinstituten nu konkurrerar på samma marknad som finansbolag och banker.

Finansiering av nyproduktion av bostäder med statlig räntegaranti berörs inte av detta beslut utan förutsätter fortfarande 5-årslån på grund av statliga låneregler.

Statens upplåning

Efter mer än 15 år med budgetunderskott redovisades 1988 ett överskott i statsbudgeten. Överskottet uppgick till 11 miljarder kronor vilket var en förbättring med 15 miljarder kronor sedan 1987. Orsaken var framförallt fortsatt kraftiga ökningar av inkomsterna till följd av den höga aktiviteten i ekonomin. Det statliga amorteringsbehovet uppgick under 1988 till 6 miljarder kronor vilket var något lägre än året innan. Den tillfälliga skatten på försäkringsbolagen medförde 1987 att staten fick ett amorteringsbehov trots ett visst underskott i budgetsaldot.

Då den strama penningpolitiken som riksbanken förde under 1988 gav ett stort privat valutainflöde kunde staten amortera 16 miljarder kronor på sin utlandsskuld.

På den inhemska marknaden ökade staten sin upplåning med 17 miljarder kronor. Samtidigt som allemanssparandet fortsatte att öka kunde staten också öka stocken av statsskuldväxlar. Övriga förfallande statspapper omsattes inte fullt ut.

Tabell 6. Finansiering av statens lånebehov, 1986, 1987 och 1988

Miljarder kronor Nettobelopp

	1986	1987	1988
Statens budgetunderskott (inkl valuta förlust/vinst)	35	4	- 11
Valutaförluster på statens utlandslån	3	0	- 4
Engångsskatt	-	16	-
Riksgäldskontorets kreditgivning	-	1	1
Statens lånebehov	32	- 11	- 6
<i>Finansiering</i>			
Riksbanken	28	- 8	- 7
därav: investeringskonton	8	- 8	- 4
kassakravsmedel	8	- 1	8
övrigt	12	1	- 11
Inhemska marknaden	10	- 3	17
därav: allemanssparande	15	10	12
premie- och sparobligationer	12	4	- 0
övrigt	- 17	- 17	5
Utlandet ¹	- 6	0	- 16
Summa finansiering	32	- 11	- 6

¹ Enligt riksgäldskontoret

I yttrande över valutakommitténs betänkande (SOU 1985:52) uttalade fullmäktige 1986 att en gradvis men beslutsam avveckling av valutaregleringen borde inledas. Den av fullmäktige sålunda initierade liberaliseringen fortsatte under 1988. Syftet var att åstadkomma såväl liberaliseringar som förenklingar av valutaregleringen. Förenklingar har i betydande utsträckning skett genom delegering av beslutanderätten till valutabankerna. De främsta ändringar som fått effekt under 1988 var att möjligheten för svenskar att köpa utländska aktier och för svenska företag att investera i utländska fastigheter, efter beslut i slutet av 1987, ökats samt att beslutanderätten till vissa direkta investeringar delegerades till valutabankerna.

Genom beslut i januari 1989 har förbuden mot köp av utländska aktier och företags förvärv av fastigheter i utlandet fullständigt avvecklats. Vidare har kravet på tillstånd för direkta investeringar avskaffats och tidigare tillämpade villkor vid tillståndsgivningen upphävts. Riksbanken har därmed genomfört vad som enligt uttalande 1986 skulle bli den första etappen i en successiv avreglering.

Riksbanken har vidare i januari 1989 uttalat sin avsikt att gå vidare och i allt väsentligt avveckla valutaregleringen.

I det följande lämnas en översiktlig beskrivning av regler och praxis på några huvudområden inom valutaregleringen samt av ändringar som vidtagits under 1988.

Direkta investeringar

Sedan det tidigare gällande kravet att svenska direkta investeringar i utlandet skulle finansieras genom upplåning i utländsk valuta upphävts i juni 1986, innebär riksbankens prövning av ansökningar endast en äkthetskontroll. Tillstånd till sådan investering har förenats med villkor som avsett att säkra att karaktären av direkt investering bevaras och att överskott i rörelsen i det utländska bolaget inte utan tillstånd investeras i annan art av verksamhet än som uppgivits i ansökan. Det utländska bolaget skall heller inte i sin tur kunna bilda dotterbolag utan riksbankens tillstånd.

Vid utländska direkta investeringar i Sverige fanns tidigare regeln att minst hälften av investeringen måste finansieras från investeraren i utlandet. För att denna regel inte skulle kunna kringgå genom att dotterbolag i Sverige tog upp lån här med det utländska moderbolagets borgen, var kreditgivning inom landet mot säkerhet av borgen från utlandet inte tillåten utan riksbankens tillstånd. I februari 1988 upphävdes begränsningen att finansiering måste ske till minst hälften från utlandet. Det blev således möjligt att helt finansiera en direkt investering i Sverige genom upptagande av lån i Sverige. Som en följd därav infördes samtidigt en generell dispens för lämnande av kredit till valutainlänning mot säkerhet av borgen från utlandet.

Tillstånd till företags fastighetsförvärv i utlandet hade tidigare getts i begränsad omfattning. Detta berodde på att sådana förvärv ofta bedömts reellt innebära portföljplacering fast i direktinvesteringens form. I november

1987 ändrades praxis. Då beslöts att företags investeringar i fastigheter i utlandet i fortsättningen skulle behandlas på samma sätt som investeringar i andra branscher i vad avser gränsdragning mellan direkta investeringar, som skall bifallas, och passiva placeringar, som skall avslås. Den utökade friheten gällde inte försäkringsbolag och dotterbolag till försäkringsbolag.

Tillståndsgivningen har tidigare skötts helt av riksbanken men från och med juni 1988 har i förenklingssyfte tillståndsgivningen i vissa fall delegerats till valutabankerna. För att valutabankerna skulle kunna fatta beslut krävdes bland annat att investeringsbeloppet i det utländska bolaget ej översteg 100 mkr per kalenderår, andelen av rösterna eller kapitalet efter investeringen uppgick till minst 20 procent och att verksamheten i huvudsak avsåg tillverkning, sammansättning, transport eller försäljning av vara såväl i det investerande som i det utländska företaget. För utländska investeringar i Sverige gällde motsvarande förutsättningar utom att det investerande företaget ej behövde ha nämnda verksamhetsinriktning.

I januari 1989 har riksbanken beslutat att direkta investeringar, såväl svenska i utlandet som utländska i Sverige, liksom desinvesteringar, fr o m mars får göras genom valutabank utan tillstånd. Det tidigare ansökningsförfarandet ersätts med en rapport om genomförda transaktioner. Samtidigt beslöts att tidigare gällande villkor ej längre skall tillämpas.

Kommersiella krediter

Valutaregleringen har sedan länge inte hindrat finansiering av svensk export och import av vare sig varor eller tjänster.

För svenska företag kan finansiering via valutabank i utländsk valuta ske utan att detta kräver särskilt tillstånd från riksbanken, om krediten inte överstiger sex månader. Längre krediter kan också upptas i valutabank utan särskilt tillstånd under förutsättning att krediten överensstämmer med kommersiell praxis. För motsvarande lån i utländskt kreditinstitut lämnar riksbanken tillstånd.

Tidigare gällande dispenser för valutabank att lämna lån i utländsk valuta till valutautlåning för finansiering av svensk utrikeshandel blev överflödiga, då en generell dispens lämnades valutabank för utlåning till utlandet i utländsk valuta i maj 1988 (se nedan).

Sedan februari 1988 gäller en generell dispens för valutabank att lämna lån även i svenska kronor till den utländske motparten eller dennes bank under förutsättning att lånetiden inte överstiger fem år och villkoren för lånen överensstämmer med villkoren för normal leverantörskredit. Tidigare krävdes riksbankens tillstånd, vilket normalt lämnades om beloppet inte översteg 100 mkr och lånetiden inte översteg fem år.

Finansiell upplåning i utlandet

Bestämmelserna i valutaregleringen om medel- och långfristig upplåning i utlandet har liberaliserats i betydande omfattning de senaste åren.

Företag och kommuner får uppta lån i utländsk valuta hos valutabank under förutsättning att lånet har en minsta genomsnittlig löptid på ett år.

Sådana lån får således upptas utan beloppsbegränsning och utan särskilt medgivande från riksbanken. För motsvarande lån hos utländskt kreditinstitut eller genom emission i utlandet av skuldbevis i utländsk valuta lämnar riksbanken normalt tillstånd.

Redog. 1988/89:15

Finansiella krediter till utlandet

Finansiella krediter till utlandet utan svensk anknytning har tidigare som regel inte medgivits. Sedan mars 1986 har dock valutabankerna haft tillstånd att inom individuella limiter ge sådan kredit. I maj 1988 utfärdades en generell dispens för valutabankerna att lämna krediter och ställa garantier i utländsk valuta till valutautlåning. Särskilda regler för lån i utländsk valuta för finansiering av svenska dotterbolag i utlandet och för ställande av garantier för samma ändamål har därmed blivit överflödiga och kunnat upphävas. För lån och garantier avseende banks dotter- och intresseföretag krävs dock alltså tillstånd från riksbanken.

Förfysiskapersoner har gällt att tillstånd alltid lämnas för lån till släktingar i utlandet och normalt också för lån till andra närstående. Vidare har personer med anknytning till Sverige, t ex svenskt medborgarskap, som regel fått tillstånd att uppta lån i svensk bank upp till ett belopp av 50 000 kronor. I oktober 1988 utfärdades en generell dispens för lån från valutainlåning till släkting i utlandet under förutsättning att utestående lån mellan samma låntagare och långgivare inte överstiger 200 000 kronor. Vidare utfärdades en generell dispens för lån från valutabank till valutautlåning med viss anknytning till Sverige med högst 50 000 kronor.

Leasing

Leasing utgör en form av finansiering. Finansiering från Sverige av utländsk verksamhet medges i princip inte inom valutaregleringen med de undantag som nämnts ovan för valutabank. I enlighet härmed har leasing till utlandet av i utlandet inköpta objekt inte medgivits. Betalning av leasingavgifter får dock ske som löpande betalning för vara som utförts från Sverige för leasing i utlandet eller införts till Sverige för leasing i Sverige. Under 1988 uppmärksammades ett tilltagande intresse att kringgå förbudet mot finansiering från Sverige av utländsk verksamhet. Kapitalobjekt, främst flygplan, köptes i utlandet och infördes till Sverige för att därefter omedelbart åter utföras för leasing till utländsk användare. För att hindra detta infördes i september 1988 den begränsningen att leasingavgifter från utlandet endast skall utgöra löpande betalning då vara som utförs från Sverige är svensktillverkad.

Finansiering av utländsk verksamhet som har svensk anknytning kan medges efter ansökan. Detta gäller också finansiering genom leasing. På senare tid har ett stort antal ansökningar angående förvärv av objekt i utlandet för leasing i utlandet förekommit. Dessa har regelmässigt avslagits om svensk anknytning saknats. I november 1988 beslöts att sådan leasing som inte enbart är ren finansiering utan även innehåller ett betydande element av tjänsteexport och risktagande utöver kreditrisk skall medges. Avgörande härvidlag skall vara förhållanden som storleken på nuvärdet av leasingavgif-

terna i förhållande till anskaffningsvärdet, leaseperiodens längd och äganderätten efter leaseperiodens slut.

Redog. 1988/89:15

Värdepapper

Valutainlänning som innehar i Sverige förvarade utländska värdepapper har fått sälja dessa i utlandet och för likviden köpa andra börsnoterade utländska värdepapper (omplacering eller switch). De utländska värdepapperen har vidare fritt fått säljas till annan valutainlänning, varvid de betalats med en överkurs, kallad switchpremie. Denna premie har inte varit föreskriven av riksbanken utan helt marknadsbetingad. Valutainlänning som velat förvärva ett visst utländskt värdepapper har varit hänvisad till att från annan valutainlänning köpa ett utländskt värdepapper, vilket som helst, och sedan i utlandet switcha det mot det önskade värdepapperet. Alla transaktioner med utlandet måste göras genom valutabank eller av riksbanken godkänd fondkommissionär. I praktiken har dock vanligen dessa två transaktioner genomförts på en gång av banken eller fondkommissionären. Den som köpt ett utländskt värdepapper har då upplevt att han köpt "switchvaluta", när han på en gång betalat värdepapperet och switchpremien.

Reglerna för portföljinvestering i utländska värdepapper har under 1988 alltjämt varit relativt restriktiva. Den av fullmäktige utlovade gradvisa avvecklingen av förbuden vad gäller investering i utländska aktier inleddes dock under året.

Genom beslut i november 1987 har valutainlåningar sålunda fått ökade möjligheter att köpa utländska aktier. Under 1988 har tillstånd att utan switchförfarande från utlandet köpa börsnoterade utländska aktier lämnats vid tre tillfällen till ett belopp av 1 miljard kronor per gång. Tillstånden har lämnats till valutabank och av riksbanken godkända fondkommissionärer mot en avgift som fastställts genom ett anbudsförfarande. Avgiften blev vid tillståndsgivningen i februari 2,5 procent, i juni 5 procent och i oktober 6 procent. Som villkor för de lämnade tillstånden gäller att aktierna skall förvaras i depå hos valutabank eller av riksbanken godkänd fondkommissionär. De får inte uttas ur depån annat än i samband med försäljning till utlandet eller för inläggning i annan depå av samma slag vid överlåtelse inom landet. Reglerna för switchtransaktioner i utländska aktier har ändrats. En förutsättning för sådana transaktioner är nu att aktierna läggs i samma slag av depå. Härigenom kommer efter hand samma depåregler att gälla för alla i Sverige förvarade utländska portföljaktier.

I januari 1989 beslöt riksbanken att helt avskaffa de förbud som gällt mot köp av utländska aktier. Kravet att köpta aktier skall förvaras i depå hos valutabank eller av riksbanken godkänd fondkommissionär kvarstår. Switchförfarandet har därmed upphört när det gäller aktier.

I juni 1988 beslöts att de regler som gäller för valutainlånnings placeringar i utländska aktier också skall gälla för placeringar i börsnoterad utländsk aktiefond, som placerar minst 75 procent av sina tillgångar i aktier.

I maj 1988 infördes en generell dispens för valutabank att placera sitt innehav av tillgångar i utländsk valuta i obligationer och andra skuldebrev. Tidigare tillämpades en ordning med beloppsbegränsning av valutabanks möjligheter att placera i obligationer i utländsk valuta.

I februari 1988 infördes en generell dispens för försäljning till utlandet av svenska börsnoterade aktier och svenska aktier som är föremål för handel på OTC-marknaden. Tidigare hade riksbanken regelmässigt lämnat motsvarande tillstånd. I anslutning härtill infördes en dispens för försäljning till utlandet av andelar i svenska aktiefonder som huvudsakligen placerar i sådana aktier. Riksbanken skall dock först godkänna varje enskild fond för försäljning till utlandet.

I januari 1989 beslöts att dispensen skulle utvidgas till att omfatta alla svenska aktier, dvs även icke börsnoterade aktier.

Valutamarknaden

En huvudregel vid allmänhetens terminsaffärer med valutabank är att terminssäkring skall avse tiden till dess att bakomliggande betalning sker. Det har dock varit tillåtet att ingå successiva kortare terminsaffärer under förutsättning att avtal träffas med kunden om att förlängning skall ske fram till betalningens förfallodag. I mars 1988 gavs valutabank rätt att på motsvarande sätt ingå längre terminsaffärer under förutsättning att vid betalningstidpunkten återstående del annulleras.

I januari 1987 hade regler införts i valutahandelstillståndet om hur valutaoptioner skulle beaktas vid beräkning av bankernas valutapositioner. Enligt dessa regler var möjligheterna att ta risker för kursuppgång och kursnedgång snävt begränsade. Orsaken till denna försiktighet från riksbanken var bristen på erfarenhet i Sverige och de stora förluster som detta instrument åsamkat banker i utlandet. I maj 1988 ansågs tiden mogen att övergå till ett mer utvecklat system för att bedöma valutaoptioners kursrisk. Det nya systemet, som används även i andra länder, innebär en mer realistisk riskbedömning och större rörelsefrihet men ställer också större krav på bankernas kunnande och kräver speciell ADB-utrustning. De valutabanker som vill tillämpa de nya reglerna måste först erhålla riksbankens särskilda tillstånd.

Under året har ett par framställningar gjorts om att få öppna handel med standardiserade optioner och terminer i valutor. För att möjliggöra denna handel har valutastyrelsen lämnat de tillstånd som behövs härför.

15 februari

Riksbanken utfärdade tillstånd till köp från utlandet av *utländska börsnoterade aktier* till ett värde av en miljard kronor.

22 mars

Riksbankens valutastyrelse beslutade tillåta valutabankerna att göra *terminsaffärer* med allmänheten med senare förfallodag än den bakomliggande betalningen, under förutsättning att den vid betalningstidpunkten återstående delen annulleras.

21 april

Fullmäktige anmälde i en skrivelse till finansdepartementet sin avsikt att avskaffa *diskontot*.

28 april

Riksbanken höjde *diskontot* från 7,5 till 8,5 procent med verkan från den 29 april.

28 april

Riksbanken begärde hos regeringen om förordnande om *kassakrav* för finansbolag om 4 procent. Kassakravet för bankerna höjdes samtidigt från 3 till 4 procent från den 1 juli 1988.

19 maj

Regeringen föreskrev, att de kreditpolitiska bestämmelserna om *kassakrav* fick tillämpas för finansbolag.

30 maj

Riksbanken beslutade, att beslut om tillstånd för vissa *direkta investeringar* i utlandet från den 1 juni skulle delegeras till valutabankerna. Förändringen skulle ses som ett led i arbetet på att förenkla valutaregleringen.

För att valutabankerna skulle kunna ta beslut om tillstånd, krävdes följande:

- investeringar i ett utländskt företag skulle ej få överstiga 100 miljoner kronor under ett år,
- ett svenskt företags andel av rösterna eller kapitalet i ett utländskt företag skulle uppgå till minst 20 procent och
- de direkta investeringarna skulle avse tillverkning, sammansättning, transport eller varuförsäljning, och det svenska företaget skulle vara verksamt inom samma område.

För utländska direkta investeringar i Sverige skulle motsvarande beslutsordning gälla. För övriga direkta investeringar skulle som tidigare krävas tillstånd av riksbanken.

6 juni

Redog. 1988/89:15

Riksbanken utfärdade tillstånd till köp från utlandet av *utländska börsnoterade aktier* till ett värde av en miljard kronor.

9 juni

Riksbanken utfärdade tillämpningsföreskrifter avseende *kassakrav* för finansbolag. Kassakravet skulle uppgå till 4 procent av ett finansbolags förbindelser från den 1 juli.

9 juni

Den 28 april 1988 höjde riksbanken *kassakraven* för banker att gälla fr o m 1 juli. Riksbanken utfärdade med anledning av detta nya tillämpningsföreskrifter med i sak oförändrad beräkningsgrund.

21 juni

Riksbankens valutastyrelse beslöt

- ändra valutaföreskrifterna till följd av att förbudet att lämna kredit mot säkerhet av utländsk borgen upphävts samt
- tillåta förvärv av andelar i sådana utländska aktiefonder, som placerar minst 75 procent av sina tillgångar i aktier.

17 oktober

Riksbanken utfärdade tillstånd till köp från utlandet av *utländska börsnoterade aktier* till ett värde av en miljard kronor.

20 oktober

Riksbanken beslöt gå in som aktieägare i *PenningmarknadsCentralen PmC AB*. Beslutet innebar, att riksbanken

- blev medlem i PmC-systemet,
- tecknade aktier för 16,5 miljoner kronor i PmC AB,
- skulle svara för likvidhanteringen vid värdepapperstransaktioner inom PmC-systemet samt
- skulle ge s k nödfallskredit till PmC mot säkerhet i värdepapper, ifall det skulle bli nödvändigt för att motverka stopp i värdepappershandeln till följd av utebliven betalning från någon medlem i systemet.

20 oktober

Riksbanken hemställde i skrivelse till regeringen om förlängt förordnande om *räntereglering* för försäkringsbolag att gälla under 1989. Tillämpningen skulle vara densamma som gällande bestämmelser.

17 november

Riksbanken beslutade ingå som delägare i *PenningmarknadsInformation Pml AB*, ett bolag som skulle utveckla och driva ett nytt informationssystem på penningmarknaden.

1 december

Redog. 1988/89:15

Regeringen utfärdade förordnande om förlängd *räntereglering* för försäkringsbolag.

1 december

Riksbanken beslutade ändra tillämpningen av emissionskontrollen genom att upphäva flertalet återstående begränsningar för lånevillkoren på certifikat- och obligationsmarknaden. Följande ändringar beslutades:

- kortast tillåtna löptid för mellanhandsinstitutens obligationslån sänktes från fem till ett år och för övriga emittenters obligationslån från två till ett år,
- kravet att mellanhandsinstitutens obligationslån skulle ha en fast ränta upphävdes, och instituten skulle medges emittera obligationslån med rörlig ränta (s k FRN-lån),
- löptidsbegränsningen på högst 360 dagar för mellanhandsinstitutens certifikatupplåning upphävdes och
- löpande emissioner ("on tap") skulle medges alla emittenter på obligationsmarknaden, och kravet, att ett obligationslån skulle uppgå till minst 100 miljoner kronor, avskaffades.

Kravet att emittenterna skulle ha tillstånd av riksbanken kvarstod. Riksbanken behöll övervakningen av att:

- lånevillkoren skulle vara lättöverskådliga och inte relateras till andra variabler än marknadsräntorna,
- emissionskursen för lån med upp till och med fem års löptid skulle ligga i intervallet 97-103 procent och för övriga lån i intervallet 95-105 procent.

Undantag från ovanstående gjordes för finansiering av nyproducerade bostäder och andra objekt, som berörs av statliga lånebestämmelser.

Den internationella skuldkrisen

Den viktigaste enskilda händelsen under 1988 var att det största medelinkomstlandet, Brasilien, åter normaliserade relationerna med sina kreditorer efter det ensidiga räntemoratorium som landet deklarerat i februari 1987. Brasilien ingick ett nytt avtal med Internationella valutafonden och träffade samtidigt, med förvånansvärd snabbhet, överenskommelser med såväl affärsbanker som offentliga kreditorer i Paris-klubben. Bankavtalet innebar en utvidgning av den s k menyn genom att det innefattade vissa nya finansieringslösningar i syfte att säkra en bred medverkan.

Brasilien-uppgörelsen kan ses som en betydelsefull framgång för den hittillsvarande skuldstrategin, även om det ännu är för tidigt att bedöma om det nya anpassningsprogram som ligger till grund för avtalen kommer att kunna genomföras. För flertalet övriga medelinkomstländer har emellertid läget närmast försämrats under 1988. I länder som Argentina, Egypten och Jugoslavien har svårigheterna att få till stånd nödvändig ekonomisk anpassning blivit alltmer uppenbara, vilket i sin tur fördröjt avtal om erforderlig finansiering. Ett flertal s k överbrygningsarrangemang har också ingåtts. I slutet av 1988 beviljades Mexiko ett sådant lån av USA om hela USD 3,5 miljarder. Internationella regleringsbanken, BIS, har i samarbete med främst de amerikanska monetära myndigheterna och med stöd av ett antal centralbanker lämnat överbrygningslån till Argentina, Brasilien och Jugoslavien. Riksbanken har genom garantiåtaganden medverkat i dessa lånearrangemang.

De fortsatta svårigheterna att ordna finansiering från främst affärsbankerna har ökat kraven från debitorländerna på mera långtgående skuldlättnad än vad som kan åstadkommas genom traditionella omförhandlingar. Ett försök av Mexiko att minska skuldstock och skuldtjänst i samband med omvandling av en del av landets bankskuld till värdepapper blev beloppsmässigt en besvikelse. Förslag om liknande operationer, som i någon form skulle utnyttja den låga värderingen av bankkulder på andrahandsmarknaden, har framförts från såväl debitor- som kreditorhåll men har ännu inte prövats i stor skala. Det råder i stort sett enighet bland IMF:s medlemsländer om att skuldlättnad av denna typ bör utformas från fall till fall och att den dessutom bör baseras på frivilliga överenskommelser mellan parterna. Denna enighet bekräftades senast vid IMF:s interimskommittés möte i september 1988.

När det gäller låginkomstländerna fortsätter den försämring av den allmänna ekonomiska och finansiella situationen som pågått under de senaste åren. Samtidigt kan dock konstateras att ett flertal viktiga initiativ tagits eller förts vidare under 1988 i syfte att ge dessa länder ökad finansiering på gynnsamma villkor eller att reducera deras skuldbörda.

Det första initiativet avsåg utvidgningen av IMF:s strukturanpassningsfacilitet med SDR 6 miljarder¹, vilken behandlades i 1987 års förvaltningsberättelse. Nästa led utgörs av Världsbankens (IDA) särskilda stödprogram för

¹ En SDR motsvarade den 30 december 1988 8,25 kronor.

skuldsatta låginkomstländer i Afrika. Detta program omfattar utfästelser om sammanlagt USD 6,4 miljarder från multilaterala institutioner och enskilda givarländer.

Det tredje initiativet gäller den överenskommelse som nåtts inom Paris-klubbens ram om omförhandling av kommersiella skulder på särskilt gynnsamma villkor för de fattigaste och mest skuldyngda länderna. Enligt överenskommelsen kan kreditorländerna ge koncessioner i form av partiell avskrivning, räntenedsättning eller förlängda återbetalningsperioder. En förutsättning för särvillkoren är att låntagarlandet har ett avtal om anpassningsprogram med IMF. Slutligen skall nämnas att i enstaka fall har återköp av bankkulder till ett kraftigt reducerat pris prövats. Sverige bidrog med biståndsmedel vid Bolivias återköp av en del av landets bankskuld.

Likviditetsfrågor i Valutafonden

Förhandlingarna inom ramen för den nionde, generella översynen av medlemmarnas kapitalinsatser (kvoter) i IMF inleddes under 1987. Diskussionen avser främst kapitalhöjningens totala storlek och fördelningen på de enskilda medlemsländerna mot bakgrund av deras relativa ekonomiska och finansiella position. Enighet har ännu ej uppnåtts. Uppfattningarna om behovet av en kvotökning går starkt isär. Medan flertalet länder kan stödja en höjning på 50-100 procent har man särskilt från amerikansk sida ifrågasatt behovet av en höjning, bl a med hänvisning till att fondens resurssituation kan anses tillfredsställande. Ej heller i frågan om kvothöjningens fördelning på olika medlemsländer har man kunnat enas. Vissa länder (Japan och Sydkorea) önskar för egen del erhålla särskilt stora höjningar, på grund av dessa länders snabba ekonomiska tillväxt. Flertalet u-länder med en försvagad ekonomisk position förordar istället, att fördelningen av kapitalinsatserna – till vilka ländernas lånemöjligheter är relaterade – i ökad utsträckning baseras på behovskriterier.

Den nionde kvotöversynen skulle, enligt reglerna, varit avslutad i mars 1988. På grund av nyssnämnda oenighet i centrala frågor kunde denna tidsgräns ej hållas. Översynen har därför förlängts till utgången av april 1989.

I avvaktan på slutförandet av kvotöversynen har beslutats, att de maximala lånegränserna under fondens politik för s k utvidgat lånetillträde (EAP) för 1989 skall kvarligga på samma nivå som tillämpats 1988, dvs 90/110¹ procent (av kvoten) för ettåriga² s k stand by-avtal och totalt 270/330 procent för treåriga² strukturanpassningslån.

Dröjsmålen i samband med fullgörande av ränte- eller återbetalningsförpliktelser till Valutafonden fortsatte att öka under 1988. Vid den senaste halvårsöversynen i slutet av september 1988, hade 13 länder betalningseftersläpningar om totalt SDR 2 416 miljoner (ca 19,9 miljarder kr), att jämföra med SDR 1 528 miljoner vid samma tidpunkt år 1987. Antalet länder med betalningseftersläpningar har ökat med fyra sedan föregående år. Till de sex

¹ Den högre gränsen avser fall där betalningssvårigheterna är mycket stora och där anpassningsåtgärderna är särskilt omfattande.

² Tidsangivelserna avser den period under vilken lånen utbetalas och det fondstödda anpassningsprogrammet pågår. Återbetalningsperioden är betydligt längre.

länder, nämligen Guyana, Liberia, Peru, Sudan, Vietnam och Zambia, som förra året hade så långvarig eftersläpning att de helt avstängts från att utnyttja fondens finansiella resurser, har i år tillkommit Sierra Leone och Somalia.

Vid interimskommitténs möte i september 1988 lade IMF:s direktion fram ett förslag till hur betalningseftersläpningar skall hanteras i fortsättningen. Strategin bygger i första hand på ett intensifierat internationellt samarbete, där hörnstenarna utgörs av medlemslandets vilja att ingå och fullfölja tillväxtorienterade anpassningsprogram samt biståndsgivares och kreditörers vilja att bidra med finansiering. Sk stödgrupper, bestående av enskilda länders kreditörer och biståndsgivare skall underlätta processen. För närvarande pågår förhandlingar om en lösning av Guyanas betalningseftersläpningsproblem på basis av den nya strategin.

Förändringar i IMF:s låneordningar

Under 1988 har några av IMF:s låneordningar modifierats. Den kompensatoriska faciliteten samt låneordningen för att finansiera fluktuationer i kostnaderna för spannmålsimport har ersatts av en ny facilitet, CCFF, som förutom att ge traditionell kompensatorisk finansiering skall kunna användas för att snabbt möta externa chocker av olika slag. Syftet med den nya låneordningen är att skydda IMF-stödda anpassningsprogram. Den nya faciliteten skall delvis kompensera låntagarländerna för intäktsbortfall eller fördyringar som ligger utanför myndigheternas kontroll och som orsakats av exempelvis minskade exportintäkter, höjda importpriser och stegringar i den internationella räntenivån. Den maximala lånegränsen är 122 procent av kvoten jämfört med 105 procent under de ersatta faciliteterna. Den nya faciliteten har ännu inte utnyttjats.

Den utvidgade lånefaciliteten, EFF, har revitaliserats för att i ökad utsträckning omfatta strukturåtgärder. Det finns möjlighet att förlänga avtalen med ett år från tidigare tre till fyra år. Övervakning av anpassningsprogrammen kan i fortsättningen göras i sexmånadersintervall istället för som tidigare var tredje månad. Finansieringen skall ske med ordinarie resurser upp till 140 procent av kvoten, och först därefter med upplånade medel, vilket medför att återbetalningsvillkoren förbättras. Hittills har endast ett mindre antal länder utnyttjat EFF i dess nya form.

ESAF, IMF:s utvidgade strukturanpassningsfacilitet för de fattigaste länderna, har trätt ikraft under 1988. Endast ett fåtal länder har hunnit utnyttja faciliteten.

Valutafondens löpande verksamhet

Under 1988 gjordes kreditåtaganden uppgående till SDR 2,9 miljarder (härav 2,5 miljarder under de ordinarie resurserna) mot 2,6 miljarder under 1987. Utbetalningarna till låntagarländerna uppgick till SDR 3,1 miljarder – att jämföra med 1987 års utbetalningar om 3,7 miljarder. Återbetalningar på lämnade krediter utgjorde SDR 7,2 miljarder under 1988 mot 7,9 miljarder under 1987. Detta återspeglar den omfattande utlåningen från Valutafonden under de första åren av årtiondet.

IMFs kronbehållning och Sveriges nettoställning i IMF, vilken inräknas i valutareserven, framgår av tabell 1. Riksbankens nettoställning gentemot IMF försvagades under 1988 med SDR 27 miljoner. Detta orsakades av att återbetalningarna i kronor översteg användningen av kronor i fondens utlåning.

Riksbanken ingick 1987 ett avtal med Valutafonden om frivilliga transaktioner i SDR. Inom ramen för detta har Valutafonden köpt och sålt SDR till riksbanken utöver det obligatoriska designationsförfarandet. Som en följd härav har riksbankens SDR-innehav under 1988 ökat med SDR 91 miljoner till 299 miljoner.

Medlemmarna i Valutafonden har ej heller under 1988 kunnat enas om en tilldelning av SDR under den s k femte basperioden, som inleddes 1987. Sedan starten av SDR-systemet år 1970 har medlemsländerna totalt tilldelats ca SDR 21 miljarder.

Inga nya länder har under året beviljats medlemskap i IMF. Antalet medlemsländer är 151.

Tabell 1 IMFs kronbehållning, Sveriges nettoställning i IMF och SDR-innehav

Uppgifter vid slutet av respektive år. Miljoner SDR

	Kronbehållning		Nettoställning ¹ , belopp	SDR-innehav, belopp
	belopp	procent av kvoten		
1985	814,7	77	249,6	224
1986	810,9	76	253,4	261
1987	786,9	74	277,4	208
1988	813,5	76	250,8	299

¹ Nettoställningen motsvarar summan av egentlig reservtranch (i reservtillgångar inbetalt insatskapital), särskild reservtranch (det belopp fonden netto disponerat av det i kronor inbetalda insatskapitalet) och långivning till IMF. Vid utgången av 1988 innefattade nettoställningen inte någon långivning till IMF.

Världsbanksgruppen

I världsbanksgruppen ingår Världsbanken (IBRD), Internationella utvecklingsfonden (IDA), Internationella finansieringsbolaget (IFC) och Multilaterala investeringsgarantiorganet (MIGA). Omfattningen av gruppens finansieringsverksamhet framgår av tabell 2.

Huvuddelen av Världsbankens utlåning är inriktad på projektfinansiering. Som en följd av den internationella skuldskrisen används dock numera ca 25 procent av utlåningen för att främja mer övergripande ekonomiska åtgärder, s k struktur- eller sektoranpassning. Därvid har även vikten av ett nära samarbete med Valutafonden ökat.

Världsbanken (IBRD) får medel till sin utlåning huvudsakligen genom upplåning. Vid utgången av bankens budgetår 1987/88 uppgick medel- och långfristig upplåning till nära USD 80 miljarder. Under detta budgetår lånade banken upp USD 10,8 miljarder. Räntan på lån från Världsbanken, som står i relation till de genomsnittliga upplåningskostnaderna, var vid utgången av 1988 7,59 procent.

*Tabell 2 Världsbanksgruppens långivning under budgetåren
1983/84-1987/88²*

Redog. 1988/89:15

Miljarder USD

	1983/84	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88
<i>Utfästelser</i>					
IBRD	11,9	11,4	13,2	14,2	14,8
IDA	3,6	3,0	3,1	3,5	4,5
IFC	0,7	0,9	1,2	0,9	1,3
Summa	16,2	15,3	17,5	18,6	20,6
<i>Utbetalningar</i>					
IBRD	8,6	8,6	8,3	11,4	11,6
IDA	2,5	2,5	3,2	3,1	3,4
IFC	0,4	0,4	0,5	0,5	0,9
Summa	11,5	11,5	12,0	15,0	15,9

² Världsbanksgruppens budgetår löper 1 juli – 30 juni. För IFC ingår även bidrag till riskkapital. Verksamheten inom MIGA har ännu inte kommit i gång.

I april 1988 godkände Världsbankens styrelse en allmän höjning av det auktoriserade kapitalet, dvs det maximala belopp bankens kapital bemyndigats uppgå till, med USD 74,8 miljarder. Höjningen sker genom att medlemsländerna tecknar nya andelar i banken. Dessförinnan var det auktoriserade kapitalet USD 94,9 miljarder. De stora behoven av investeringar och strukturanpassning i u-länderna motiverar denna resursförstärkning. Banken beräknas nu kunna utöka sin låneverksamhet med ca 10 procent per år under den närmaste femårsperioden. Vid andelsteckningen skall 0,3 procent av det tecknade beloppet betalas i guld eller US dollar och 2,7 procent i egen valuta; resten utgör garantiåtaganden.

Den sammanlagda svenska insatsen i Världsbanken är USD 1 013,8 miljoner, fördelad på 8 404 andelar. Inom ramen för ovannämnda kapitalhöjning erbjuds Sverige teckna 6 570 andelar à USD 120 635, dvs totalt USD 792,6 miljoner. I december 1988 godkände riksdagen Sveriges medverkan i kapitalhöjningen. Liksom tidigare kommer riksbanken att fullgöra erforderliga betalningar för Sveriges deltagande i kapitalhöjningen. Dessa betalningar uppgår totalt till USD 23,8 miljoner, varav USD 2,4 miljoner erläggs i US dollar och återstoden i kronor.

I anslutning till den allmänna kapitalhöjningen överenskomms om förbättring av återbetalningsvillkoren för bankens låntagare. Härigenom ökas nettoflödet av medel till dessa från banken och situationen för skuldländerna underlättas.

I slutet av budgetåret 1987/88 beslöts om en uppstramning av bankens principer för avsättningar till följd av att medlemsländer inte fullgjort betalningar på lån från banken. Världsbanken medger inte omförhandlingar eller avskrivningar av dess lån. Uteblivna betalningar måste dock efter en viss tid beaktas i bankens redovisning. Avsättningar görs nu när sex månader förflutit utan att förfallen betalning fullgjorts, varvid inkomsten minskas. Storleken på avsättningen bedöms från fall till fall. Vid slutet av 1987/88 fanns åtta sådana låntagare.

Konventionen om upprättandet av Multilaterala investeringsorganet, MIGA, trädde i kraft den 12 april 1988. Syftet är att främja investeringar i u-länderna genom att ge försäkringar mot icke-kommersiella risker. Sverige betalade in sina ursprungligen tecknade andelar i MIGA enligt konventions-texten; 10 procent av priset på andelarna kontant, dvs 7,1 mkr och 10 procent i form av en skuldsedel på samma belopp.

Som ett led i Världsbankens (IDAs) särskilda program för de djupt skuldsatta låginkomstländerna i Afrika söder om Sahara har banken ökat sina utbetalningar dit samt uppmanat givare till ökad samfinansiering. Sverige har inom denna ram beslutat om extra bistånd på totalt 375 mkr.

Till den åttonde påfyllnaden av IDA gjorde Sverige under året en andra delbetalning på 800,6 mkr via en skuldsedel deponerad i riksbanken. Till den år 1985 beslutade kapitalhöjningen i IFC gjordes en tredje inbetalning på 9,7 mkr. Under budgetåret 1987/88 skapades en "trust fund", Foreign Investment Advisory Service (FIAS), under IFC; Sverige betalade in 3 mkr till denna fond.

Övrigt internationellt finansiellt samarbete

Till *Afrikanska utvecklingsbanken* gjordes den andra inbetalningen under den fjärde allmänna kapitalökningen. Detta skedde i form av en skuldsedel på 14,4 mkr. Till *Afrikanska utvecklingsfonden* inbetalades – också i form av skuldsedel – 255 mkr, vilket utgjorde den första delbetalningen under den femte påfyllnaden.

Till *Asiatiska utvecklingsfonden* inbetalades, i form av en skuldsedel, 91,4 mkr som den andra delinbetalningen under den fjärde påfyllnaden.

Till det höjda grundkapitalet i *Nordiska investeringsbanken* gjordes den första inbetalningen på SDR 2,3 miljoner.

Överenskommelsen mellan riksbanken och Federal Reserve Bank of New York om ömsesidiga kreditfaciliteter i form av dollar och kronor förlängdes 1988 för ytterligare ett år. Det belopp som avtalet omfattar uppgår till USD 300 miljoner. Arrangemanget har inte utnyttjats under året.

Riksbanken svarar enligt lag för utgivningen av sedlar och mynt. Riksbankens region- och kassakontor har därmed uppgiften att tillhandahålla sedlar och mynt åt post och banker liksom att mottaga de sedlar och mynt som föranleds av överskott hos post och banker. Riksbankens depåer har motsvarande uppgift i första hand vad gäller sedlar.

Vid sidan av den service som riksbanken sålunda alltid tillhandahållit har riksbanken i enlighet med uttalande av 1982/83 års riksdag (FiU 1982/83:27, sid 14) sedan 1984 infört också avgiftsbelagd service på betalningsmedelsområdet. Riksbanken har sålunda åtagit sig att i samband med ut- och inväxling av sedlar och mynt mot avgift tillhandahålla tjänster utöver den fastlagda servicenivån. Exempelvis vill post och bankkontor ibland erhålla eller lämna in sedlar/mynt förpackade enligt speciella önskemål, vilket då kostar pengar. Post och bankkontor kan vidare mot ersättning lämna in dagskassar från exempelvis varuhus för uppräkning vid riksbanken.

Sedlar

Antalet samt värdet av utelöpande, mottagna och utlämnade sedlar anges i tablån.

	Utelöpande sedlar vid slutet av året, mkr	Inströmning		Utströmning	
		mkr	miljoner sedlar	mkr	miljoner sedlar
1984	46 520	87 834	934,1	91 703	944,4
Proc förändring	+8,9	+9,4	+2,8	+10,1	+5,1
1985	48 096	100 301	1 006,3	101 898	989,0
Proc förändring	+3,4	+14,2	+7,7	+11,1	+4,7
1986	54 050	106 959	1 000,7	112 607	1 003,0
Proc förändring	+12,4	+6,6	-0,6	+10,5	+1,4
1987	56 303	117 687	991,6	119 977	972,1
Proc förändring	+4,2	+10,0	-0,9	+6,5	-3,1
1988	59 451	129 820	1 010,9	133 326	1 008,5
Proc förändring	+9,5	+10,3	+1,9	+11,1	+3,7

In- och utströmningen av sedlar ökar snabbare i värde än i antal. Detta speglar den successiva övergången till högre sedelvalörer. I maj 1985 introducerades den nya 500-kronorssedeln. Sedeln svarar nu för 12 procent av de utelöpande sedlarnas värde.

I mars 1987 påbörjades utbytet av 100-kronorssedlar. Utbytet förflöpte mycket smidigt. Den nya 100-kronorssedeln svarar nu för 82 procent av de utelöpande 100-kronorssedlarna.

När den nya 100-kronorssedeln började spridas uttrycktes viss kritik om att 100- och 500-kronorssedlarnas framsidor var för lika. Företrädare för

handeln ville att riksbanken skulle vidtaga sådana åtgärder att risken att ta fel på de båda sedlarna eliminerades. Mot denna bakgrund begärde riksbanken hos Tumba Bruk förslag till alternativ utformning av 500-kronorssedeln. Efter samråd med företrädare för handel, post, banker, konsumentverket, automatindustrin samt De Synskadades Riksförbund har riksbanken hösten 1988 beslutat att byta färg – den blå färgen ersätts av rött – samt vidta vissa andra förändringar av 500-kronorssedeln. Den nya sedeln kommer att introduceras under sommaren 1989 och skall successivt ersätta den nuvarande sedeln.

Den tidigare till år 1988 planerade lanseringen av ny 1000-kronorssedel har försenats. Skälet är att riksbanken avvaktat beslut om ny 500-kronorssedel.

Vid utgången av år 1987 upphörde vissa äldre sedlar att vara giltiga betalningsmedel. Den bokföringsmässiga mängden utelöpande sedlar av äldre typ var då 417 miljoner kronor. Sedelskulden har justerats med detta belopp.

Under året har riksbanken beslutat att inte längre lämna ut 10 000-kronorssedlar. I en skrivelse till riksdagen har riksbanken föreslagit att sedeln skall upphöra att vara betalningsmedel den 31 december 1991. Riksdagen har beslutat i enlighet med riksbankens skrivelse.

Mynt

Under år 1988 gavs två minnesmynt ut med anledning av 350-årsminnet av att kolonin Nya Sverige Delaware grundades. Det ena myntet var ett silvermynt på 100 kronor med upplagan 150 000 stycken. Det andra myntet var ett guldmynt på 1 000 kronor med upplagan 10 000 stycken. Senast ett guldmynt gavs ut i Sverige var 1925. Efterfrågan på guldmyntet blev väsentligt större än den präglande upplagan. Under år 1989 planeras två nya minnesmynt ges ut med anledning av att världsmästerskapet i ishockey hålls i Sverige; ett silvermynt på 200 kronor samt ett guldmynt på 1 000 kronor.

Den årliga produktionen av 10-öringar har ökat från 97 miljoner 1986 till 180 miljoner 1988. För år 1989 har 220 miljoner 10-öringar beställts. Enligt mätningar försvinner dock varje år 10 procent av de 10-öringar som finns i cirkulation. Detta innebär att 80–100 miljoner 10-öringar – till en kostnad av ca 25 miljoner kronor – måste tillverkas varje år enbart för att bibehålla antalet mynt i cirkulation.

Sedelräkning

Rationaliseringen av arbete med sedlar och mynt har fortsatt under 1988. Andelen sedlar som räknades och sorterades maskinellt ökade under året ytterligare 4 procent och utgör nu 66 procent. Den optimala maskinsorteringsgraden torde vara cirka 75 procent.

Avgiftsbelagda tjänster

Riksbankens service på betalningsmedelsområdet var avgiftsfri fram till hösten 1983. Graden av service varierade mellan riksbankens kontor

beroende på kontorens personal- och lokalmässiga förutsättningar för att påta sig arbetsuppgifter.

Uppbyggnaden av ett taxesystem för de avgiftsbelagda tjänsterna har nödvändiggjort att riksbanken lagt fast en enhetlig nivå för den service riksbanken lämnar utan ersättning.

För post och banker har riksbankens avgiftsbelagda service den fördelen att de mot en ersättning, som genom riksbankens stordriftsfördelar kan hållas låg, får hjälp med att kapa arbetstoppar i sedel- och myntgenomströmningen. Därtill kommer att insättning på konto i riksbanken ibland kan ske en dag tidigare än eljest, varvid en räntevinst uppstår hos bank eller post.

Ur mer allmän synpunkt innebär riksbankens avgiftsservice en rationalisering. Sedelbuntar som på väg från ett varuhus via en affärsbank till riksbanken tidigare måst räknas i såväl varuhuset, affärsbanken som i riksbanken behöver, om riksbankens service utnyttjas, ej räknas i affärsbanken. I flera fall kan också de ur säkerhetssynpunkt alltid farliga omlastningarna, de s k trottoarmomenten, undvikas genom att sedeltransporterna går direkt från varuhus och liknande till riksbanken.

Intäkterna från riksbankens avgiftsbelagda service på betalningsmedelsområdet har fortsatt att öka snabbt. Sammanlagt har riksbanken under året fakturerat ca 22,3 miljoner kronor för denna service. Detta innebär att den tidigare prognostiserade ökningen på 20 procent blev cirka 40 procent. För år 1989 är prognosen en fortsatt ökning med cirka 20 procent.

Under år 1988 sålde riksbanken för första gången premieobligationer på postorder. Intresset från allmänheten för denna försäljning var mycket stort.

Riksbankens kontor blir genom affärsverksamheten bättre fungerande administrativa enheter och den personalminskning som föranleds av övergången till maskinell sedelsortering har kunnat hanteras på ett smidigare sätt.

I detta avsnitt redovisas vissa under året vidtagna organisatoriska förändringar inom riksbanken samt vissa administrativa åtgärder. Vidare lämnas en sammanställning av under året avgivna remissyttranden.

Riksbankens organisation

Riksdagen lade våren 1983 fast riktlinjerna för riksbankens regionala organisation. Vid 1989 års ingång finns inom betalningsmedelsavdelningen nio regioner och inom dessa elva kassakontor och tre sedeldepåer. Antalet enheter i den regionala organisationen har under 1988 minskats med två sedan kassakontoret i Halmstad lades ned vid utgången av februari och kassakontoret i Nyköping avvecklades vid utgången av december 1988.

En ny sedeldepå kommer att öppnas i Kalmar under 1989 samtidigt som verksamheten vid kassakontoret där avvecklas. Sedeldepån i Norrköping kommer att läggas ned. I finansutskottets betänkande 1987/88:23 om bl a riksbankens förvaltning 1987 behandlades en eventuell nedläggning av kassakontoren i Umeå och Västerås. Fullmäktiges prövning av frågan ledde fram till att medel för investeringar vid de båda kontoren togs upp i 1989 års budget. Pågående och planerade investeringar i fastigheter i övrigt vid riksbankens kontor redovisas nedan.

Huvudkontorets indelning i avdelningar och sekretariat har under året varit oförändrad. Nu gällande organisationsplan redovisas som bilaga till denna berättelse. Till en ledigförklarad tjänst som biträdande riksbanksdirektör och biträdande chef för utrikesavdelningen beslöt fullmäktige den 8 december 1988 förordna Staffan Sohlman.

Såsom omnämndes i förvaltningsberättelsen 1987 lade regeringen under 1987 fram en proposition om ny riksbankslag och ändrat huvudmannaskap för riksgäldskontoret. Ny lag om Sveriges riksbank (1988:1385) utfärdades den 8 december 1988. Lagen trädde, med ett undantag, i kraft den 1 januari 1989. Bestämmelserna i 35 § fjärde stycket, med vissa bestämmelser om revisionsavdelningens uppgifter, träder i kraft den 1 juli 1989. Genom den nya lagens ikraftträdande upphävs lagen (1934:437) för Sveriges riksbank, lagen (RFS 1975:6) med reglemente för riksbanken och lagen (1970:1028) om rikets mynt.

Några viktigare förvaltningsärenden

I början av 1988 redovisades för fullmäktige en inom riksbankens organisationskontor upprättad rapport omfattande en utvärdering av framtida ADB-miljö i riksbanken med förslag till val av datorleverantör m m. Fullmäktige beslöt i anledning härav välja det i rapporten angivna IBM-alternativet, innebärande bl a att central datorutrustning skall vara IBM-kompatibel.

En ny stordator, IBM 3090-12S, installerades vid huvudkontoret i månadsskiftet september-oktober. Under tiden 1988-1992 kommer samtliga

ADB-system som nu är i produktion att ersättas. Under samma tid kommer ADB-produktion att pågå parallellt i nuvarande UNISYS-miljö och den nya IBM-miljön.

Under våren 1988 behandlades frågor om etik med hänsyn till att vissa anställda i riksbanken har tillgång till känslig information som skulle kunna utnyttjas till personlig vinning vid egna värdepapperstransaktioner. Fullmäktige fastställde rekommendationer som innebär att ca 50 tjänstemän skall redovisa sitt innehav av fondpapper och förändringar i detta till en grupp om tre chefstjänstemän. Placeringar för kortare tid än två år är normalt inte tillåtna.

I skrivelse till finansdepartementet under våren 1988 anmälde fullmäktige sin avsikt att avskaffa riksbankens diskonto. Ett avskaffande av diskontot förutsätter emellertid ändringar av de författningar som bygger på riksbankens diskonto. Fullmäktige avser därför att intill dess erforderliga lagändringar kan vidtas, fastställa diskontot enligt rådande praxis.

Vid bolagsstämman den 19 maj 1988 i det av riksbanken helägda dotterbolaget AB Tumba Bruk beslöts bl a att utdelningen på aktierna skulle vara 3 procent dvs 1,08 mkr. Till styrelseledamöter valdes: advokaten Johan Gernandt, ordförande, direktörerna Bengt Mossberg, Bengt Åke Berg, Hans Carlsson, Gunnar Dahlsten, Lars Engström och Lennart Siltberg, riksbanksdirektören Åke Gustafsson samt riksdagsmannen Ivar Nordberg. Vid extra bolagsstämma den 10 november 1988 utsågs till ny ledamot riksdagsledamoten Roland Brännström att efterträda Ivar Nordberg, som hemställt om entledigande.

Riksbankens behov av sedlar svarar numera för ca 1/3 av Tumba Bruks totala leveranser av papper och tryck. Andelen sjunker. Resten av försäljningen sker på olika marknader, i stor utsträckning utomlands. Marknaden under 1987 var svag både för sedel-, säkerhets- och finpapper. Under senare delen av året blev orderingången bättre. Försäljningen under 1987 ökade med 16 procent till 277 mkr. Resultatet före bokslutsdispositioner och skatt sjönk kraftigt och uppgick till 17,9 mkr. Detta innebär att resultatet 1987 låg under den nivå med krav på förräntning som fastställts som mål inom företaget.

Under hösten 1988 beslöt fullmäktige låta riksbanken genomföra en studie av svensk kreditmarknad och svensk penningpolitik under efterkrigstiden. Svensk kreditmarknad och svensk kreditpolitik har genomgått genomgripande förändringar under efterkrigstiden. Dessa förändringar har inte varit föremål för systematisk kartläggning och analys varför det nu synes angeläget att genomföra en sådan studie. Avtal har tecknats med professor Lars Werin att denne som projektledare svarar för genomförandet av studien.

Såsom omnämndes i 1987 års förvaltningsberättelse presenterades under 1987 en förstudie till ett nytt system för värdepappershantering, PenningmarknadsCentralen PmC AB. Under 1988 framlades en huvudstudierapport som i oktober resulterade i att fullmäktige bl a beslöt göra bindande anmälan om riksbankens deltagande i PmC-systemet (medlemskap) och om aktieteckning i PenningmarknadsCentralen PmC AB. Bolaget erhöll en total kapitalbas om ca 215 mkr.

Vidare har riksbanken under 1988 beslutat gå in som delägare i PenningmarknadsInformation Pml AB.

Bolaget skall utveckla och driva ett nytt informationssystem på den svenska penningmarknaden. Förslaget om att bilda Pml har tagits fram av en arbetsgrupp med representanter för fondhandlareföreningen, riksbanken och aktörerna på interbankmarknaden. Bakgrunden till förslaget är ett stigande missnöje med dagens förhållanden beträffande information om penningmarknaden. Pml innebär att en önskvärd konkurrens kommer till stånd. Systemet kommer att erbjuda bättre tekniska lösningar till lägre kostnader. Avsikten är att sätta systemet i drift den 1 september 1989.

Den 15 december 1988 antog fullmäktige, med anledning av den nya riksbankslagen, en ny arbetsordning för riksbanken. Denna innebär bl a att riksbankens direktion som beslutsorgan inte längre finns kvar. För överläggningar mellan bankens chefer har en samrådsgrupp inrättats som kommer att benämnas direktion. De arbetsuppgifter som tidigare ålegat ledningsgruppen för administrativ utveckling, kommer att integreras i direktionens arbete, varvid direktionen knyter ytterligare tjänstemän till sig. Någon särskild byggnadskommitté kommer inte längre att finnas. För vissa investeringsprojekt kan det bli aktuellt att inrätta en särskild projektorganisation, som kan ges särskilda beslutsbefogenheter. Övriga ärenden, som i dag behandlas av byggnadskommittén och som inte avgörs på tjänstemannaplanet, kommer att anmälas i fullmäktige.

Enligt den nya riksbankslagen kommer riksbankens revisionsavdelning från och med den 1 juli 1989 att få ytterligare arbetsuppgifter. Ansvar för revisionen av riksdagens förvaltningskontor, riksdagens ombudsmän, riksdagens revisorer samt Nordiska rådets svenska delegation kommer då att övergå till riksbanken. Revisionsavdelningen kommer dessutom att granska räkenskaperna för Nordiska rådets presidiesekretariat.

Verksamhetsplanering och budget

I december 1988 fastställde fullmäktige en verksamhetsplan för perioden 1989-1991 samt en budget för 1989. Planen bygger på de övergripande mål för riksbankens verksamhet som fastställdes av fullmäktige 1985. Under 1988 har en översyn av dessa mål gjorts. Vid översynen har beaktats den beskrivning av riksbankens verksamhet som gjorts i propositionen 1986/87:143 om ny riksbankslag m m.

Personalstaten har för 1989 fastställts till 912 årsarbetskrafter vilket är en minskning med 21 tjänster. Det är främst vid huvudkontoret och valutaavdelningen som reduceringar sker. Även inom den regionala organisationen kommer personalstyrkan att minska. Samtidigt har tio nya tjänster inrättats vid huvudkontoret, varför nettominskningen är 11 årsarbetskrafter.

Sedan ingången av 1980-talet har riksbankens personal räknat i årsarbetskrafter minskat från omkring 1 030 till 912. Uppgifter om riksbankens personal vid utgången av 1987 och 1988 framgår av tabell nedan. Under rubriken betalningsmedelsavdelningen ingår dels de åtta regionkontoren utanför Stockholm, dels betalningsmedelsavdelningens centrala enhet, region Stockholm samt sedelförstörelsekontoret.

	Antal anställda		Bemanning i årsarbetskrafter		Årsarbetskrafter enl personalstaten	
	1987	1988	1987	1988	1987	1988
Huvudkontoret	398	395	378	380	403	400
Betalningsmedelsavd ¹	561	558	513	519	540	523
Totalt ²	959 ³	953 ⁴	891 ³	899 ⁴	943	923

¹ Exkl lokalvårdare² Exkl tjänstlediga³ Inkl 19 tillfälligt anställda⁴ Inkl 22 tillfälligt anställda

Förvaltningskostnader

Kostnaden för riksbankens förvaltning 1988 uppgick till 553 mkr, vilket är en ökning med 14 procent jämfört med föregående år. Ökningen beror helt på ökade kostnader för mynt. Förvaltningsintäkterna uppgick till 65,5 mkr.

Riksbankens förvaltning finansieras genom överskott i den utländska och inhemska rörelsen. I resultaträkningen redovisas summan av förvaltningsintäkter varefter de totala förvaltningskostnaderna dras ifrån. Saldot är riksbankens resultat före bokslutsdispositioner.

Förvaltningskostnaderna redovisas nedan uppdelat på tio huvudområden för 1987 och 1988. I tabellen redovisas också budgeten för 1988 samt den av fullmäktige i december 1988 fastställda budgeten för 1989.

Förvaltningskostnader

Mkr

Huvudkostnadsslag	Utfall 1987	Budget 1988	Utfall 1988	Budget 1989
Sedlar och mynt	129	188	205	227
Personal	175	185	178	198
ADB	25	42	24	54
Transport/Säkerhet	4	5	4	5
Maskiner och inventarier	23	19	19	25
Fastigheter	103	94	74	80
Kontorsservice	15	16	15	18
Resor/Utbildning/Representation	6	9	7	11
Information	4	3	3	4
Övrigt	2	6	24	12
Summa	486	567	553	634

Budgeten för 1989 har räknats upp med 7 procent vad gäller löner och 5,9 procent beträffande flertalet övriga förvaltningskostnader, dock ej sedel-, mynt och fastighetskostnader.

Av totalkostnaden 1988 på 205 mkr avser 65 mkr sedelkostnader och 140 mkr myntkostnader. Kostnaden för nya sedlar varierar starkt över åren beroende på vilka valörer och volymer som trycks olika år. Kostnaden 1988 var t ex klart lägre än under 1986 och 1987. Under 1989 introduceras en ny 500-kronorssedel med rött som dominerande färg och s k utfallande tryck, dvs sedeln kommer inte att ha vita marginaler på långsidorna såsom den nuvarande. 1989 kommer Tumba Bruk att trycka 1000-kronorssedlar i den nya sedelserien. Detta medför att kostnaden för nya sedlar under 1989 beräknas öka med nära 40 procent.

En mycket kraftig prisökning på de metaller som ingår i mynten har medfört ökade kostnader för mynt. En under 1988 budgeterad kostnad för en 10-öreskampanj togs ej i anspråk. För år 1989 har 220 miljoner 10-öringar beställts. Det stora svinnet av 10-öringar innebär att 80-100 miljoner 10-öringar måste tillverkas varje årenbart för att bibehålla samma antal mynt i cirkulation.

I kostnaden för mynt ingår riksbankens kostnader för framställning av Delaware-mynten med 19,1 mkr. Under 1989 kommer två nya minnesmynt med anledning av världsmästerskapet i ishockey att tillverkas till en beräknad kostnad av 26 mkr.

Personal

Personalkostnaden 1988 uppgår till 178 mkr (budget 185 mkr). I grundlön har utbetalats 114 mkr sedan avdrag gjorts med 6 mkr för ersättning från RFV för arbetsgivarinträde. Pensioner och sociala avgifter har kostat 57 mkr. Vid beräkningen av personalkostnaderna för 1989 har utgångspunkten varit den personalstat som fastställts, med korrigering för tjänster som beräknas vara vakanta delar av året. Som framgått ovan inrättas 10 nya tjänster samtidigt som 21 tjänster utgår ur personalstaten. Den faktiska bemanningen beräknas likväl öka något under 1989. Detta beror bl a på att flertalet av de nu indragna tjänsterna varit vakanta under senare delen av 1988.

ADB

Utfallet 1988, 24,9 mkr, är nästan samma belopp som för 1987. Under 1988 har dock som framgått ovan fullmäktige beslutat om övergång till en ny ADB-miljö. I samband därmed reviderades ADB-budgeten för 1988. Investeringskostnaden för den nya stordator som installerats under året kommer emellertid att belasta 1989. Detta tillsammans med en satsning på persondatorer gör att ADB-kostnaderna 1989 ökar kraftigt (budget 1989 54,3 mkr). I det budgeterade beloppet ingår kostnaden för ADB-konsulter. För att göra det möjligt för riksbankens egen ADB-personal att så snabbt som möjligt kunna börja systemutveckling i IBM-miljö anlitas konsulter till stor del för det underhåll som måste göras på befintliga system.

Här redovisas kostnaderna för riksbankens fordon (både investeringar och drift), köpta bevakningstjänster och vissa beredskapskostnader. Det bör uppmärksammas att kostnaden för nya säkerhetsanläggningar i samband med om- eller nybyggnad av ett kontor redovisas bland fastighetskostnaderna. Anledningen till det låga utfallet 1988 är en försening vid utbytet av en värdetransportbil. Kostnaden härför kommer i stället att belasta 1989.

Maskiner och inventarier

Investeringar i maskiner och inventarier har under 1988 uppgått till 15,8 mkr (budget 15,2 mkr). En del av ökningen i budgeten 1989 avser ny kontorsutrustning i samband med installation av persondatorer samt bl a sju nya sedelsorteringsmaskiner. En ny serviceorganisation för sedel- och myntutrustning gäller fr o m 1989 där strävan är att med hjälp av egen personal minimera kostnaderna för service och underhåll.

Fastigheter

Den fastställda byggnadsplanen har i stort kunnat följas. Inflyttning har under årets skett i nya lokaler för regionkontoren i Örebro och Linköping. En ombyggnad av kassakontoren i Skövde och Vänersborg har slutförts. Däremot har två av tre planerade sedeldepåer inte påbörjats. Fullmäktige beslöt i juni att sedeldepåen i Norrköping skall läggas ned. I det andra fallet, nybyggnad för sedeldepåen i Borås, avvaktar riksbanken underlag från postverket. Nybyggnad för en sedeldepå i Kalmar blir färdig i början av 1989. Kostnaderna för investeringar i fastigheter uppgick 1988 till 54,4 mkr (budget 68 mkr). Avvikelsen beror till största delen på att arbeten under senare delen av året kommer att belasta 1989. Kostnaden för drift samt underhåll (avseende såväl husen som säkerhetsanläggningarna) uppgick under året till 14,6 mkr.

Till följd av utvecklingen av byggnadskostnaderna tog förhandlingarna om anbud för nybyggnad för kassakontoret i Uppsala längre tid än beräknat. Under oktober kunde dock fullmäktige fastställa det slutliga förslaget till investeringskalkyl. Projektet beräknas kosta 46,5 mkr (prisnivå augusti 1988). Byggnadsarbetena har påbörjats.

För vissa fastigheter planeras särskilda underhållsinsatser under 1989. Detta gäller huvudkontoret samt kontoren i Gävle, Göteborg, Luleå, Visby och Östersund.

I budgeten för 1989 har medel anvisats för anskaffning av en tomt för ett nytt regionkontor i Göteborg. I denna budget ingår också medel för en ombyggnad av Brunkebergstorg. Detta förutsätter att fastighetsägarna vid Brunkebergstorg träffar avtal med Stockholms kommun härom.

Kostnaderna för telefon, telefax m m fortsätter att öka kraftigt. Nya telefonväxlar som installerats vid ny- och ombyggnader av kontor har regelmässigt en högre abonnemangsavgift än de tidigare. Blanketter har kostat mindre än normalt under 1988, beroende på att ett stort ingående lager använts under året.

Resor, utbildning, representation

Kostnaden för utrikes och inrikes resor samt personalutveckling ökar kraftigt.

För 1989 planeras en ytterligare ambitionshöjning beträffande personalutveckling med koncentration på utbildning som utvecklats internt och som är anpassad till riksbankens behov, bl a ett nytt projekt om "högre intern riksbanksutbildning". En annan utbildningsinsats avser datasäkerhet samt särskild utbildning med anledning av introduktionen av persondatorer i riksbanken.

Information

Här ingår kostnader för riksbankens löpande publikationer (förvaltningsberättelse, årsbok, kvartalstidskrift och Kredit- och valutamarknaden) samt särskilda informationsprojekt. Huvuddelen av budgeterade kostnader 1989 för informationsbroschyrer avser insatser i samband med utbytet av 500-kronorssedeln samt introduktion av ny 1 000-kronorssedel. Här ingår även kostnader för annonsering m m. Kostnaderna för annonsering har ökat kraftigt under 1988 och budgeteras för 1989 på i stort sett samma nivå.

Övrigt

Under "övrigt" märks framför allt kostnaden för teckning av aktier i de nybildade bolagen PmC och PmI. Genom beslut under året blev aktiekapitalet i PmC avsevärt högre än som kunde förutses när 1988 års budget fastställdes. Under huvudkostnadsslaget redovisas också kostnaden för konsulttjänster. Denna uppgick 1988 till 5,5 mkr och budgeteras 1989 med 8,5 mkr. För båda åren ingår vissa kostnader för förvaltningen av valutareseven som tidigare bokförts bland ränteutgifter. Det bör tilläggas att utöver angivet belopp för konsulttjänster upptas under huvudkostnadsslaget ADB medel för ADB-konsulter med 8,2 mkr. För 1989 budgeteras kostnad för två enkäter om hushållens skuldsättning, en enkät om resevaluta samt vissa databearbetningar.

I budgeten för 1989 ingår en del av kostnaden för den beslutade studien av svensk kreditmarknad under efterkrigstiden (totalkostnad 6 mkr exkl tryckning och engelsk version av studien).

Förvaltningsintäkterna 1988 uppgår till 65,5 mkr (budget 39,5 mkr).

Affärsverksamheten med sedlar och mynt har fortsatt att utvecklas positivt. Bruttointäkterna för 1988 uppgick till 21,8 mkr (budget 18,2 mkr). Därtill kom provisionsintäkter m m i hanteringen med premieobligationer med 7,3 mkr.

Andra förvaltningsintäkter avser hyror och ADB-tjänster. Som förvaltningsintäkt redovisas även utdelning på aktier i AB Tumba Bruk (1,08 mkr som motsvarar 3 procent på aktiekapitalet 36 mkr) samt i BIS, Internationella regleringsbanken, (9,6 mkr; riksbankens andel är 13 000 aktier som motsvarar 2,7 procent av aktiekapitalet). Riksbanken har vidare tillhandahållit guld för tillverkning av Delaware-mynt. Skillnaden mellan bokfört värde och försäljningspris, 4,5 mkr, har bokförts bland övriga intäkter. Här ingår också 8,7 mkr som är amortering och ränta på Tumba Bruks obligationslån.

Förvaltningsintäkterna 1989 beräknas uppgå till 61 mkr.

Extraordinära intäkter

En extraordinär intäkt på 411 mkr uppstod när sedelskulden minskades med de sedlar som ej blivit inlösta och som vid utgången av 1987 upphörde att vara lagligt betalningsmedel. En annan extraordinär intäkt 1988 är ersättningen från tre auktioner för rätten att förvärva aktier utomlands, 135,4 mkr.

14.1 § 5 Ansökan från PKbanken om tillstånd att förvärva samtliga aktier i Kommunlåneinstitutet AB

14.1 § 6 Framställning från Svensk Bostadsfinansiering AB, BOFAB, om godkännande av ändring i bolagsordningen

14.1 § 7 Promemorian DsFi 1987:9 Översyn av skatten på omsättning av värdepapper

21.1 § 5 Ansökan från Sveriges allmänna hypoteksbank om tillstånd för hypoteksbanken och för hypoteksföreningar att förvärva aktier i Föreningsbankernas Bank

28.1 § 5 Ansökan från Östgöta Enskilda Bank om tillstånd att förvärva aktier i Östgöta Enskilda Kapitalplacering Aktiebolag

4.2 § 3 Promemorian Auktorisation av finansbolag m m (DsFi 1987:13)

4.2 § 4 Skeppslegoutredningens betänkande (SOU 1987:27) Skeppslega till utlänning. Tillstånd, dispenser, flaggskifte

25.2 § 2 Ansökan från PKbanken om tillstånd att etablera filialkontor i New York och på Cayman Islands

25.2 § 3 Ansökan från Skandinaviska Enskilda Banken om tillstånd att etablera filialkontor i Singapore

17.3 § 3 Promemorian En femte AP-fondstyrelse (Ds 1988:12)

17.3 § 4 Ansökan från Servisen Holding AB om tillstånd att driva fondkommissionsrörelse

17.3 § 6 Ansökan från Föreningsbankernas Bank om tillstånd att förvärva aktier i bankaktiebolag

17.3 § 7 Promemorian Ändrade regler om avgifter för bankinspektionens verksamhet

24.3 § 3 Motionen 1987/88:Fi 713 om riksbankens kontor i Västerås

7.4 § 5 Motionerna 1987/88:Fi 701 om införande av 5 000-kronorssedel, 1987/88:Fi 704 om en ny 10 000-kronorssedel, 1987/88:Fi 705 om en ny 20-kronorssedel samt 1987/88:Fi 710 om återinförande av 25-öresmyntet m m

21.4 § 2 Betänkandet Försäkringsväsendet i framtiden (SOU 1987:58)

21.4 § 4 Förslag från Statens vattenfallsverk till betalningsmodell för inleverans av medel till staten

19.5 § 4 Ansökan från Skandinaviska Enskilda Banken för egen del och såsom ombud för tio andra banker om tillstånd att få förvärva aktier i Privatmarknad PMD AB

26.5 § 4 Ansökan från Gardia Option AB om tillstånd att bedriva fondkommissionsrörelse

26.5 § 5 Ansökan från GotaGruppen AB om tillstånd att förvärva aktier i Skaraborgsbanken och Götabanken m m

9.6 § 3 Framställning från Kommunlåneinstitutet AB om ändring av bolagsordningen

9.6 § 4 Ansökan från PKbanken om tillstånd att förvärva aktier i Carnegie Fondkommission AB

16.6 § 2 Huvudstudierapport om inrättande av en ny penningmarknadscentral

- 28.7 § 3 Betänkandet Optisk-elektronisk övervakning (SOU 1987:74)
- 11.8 § 3 Skrivelse från bankinspektionen med förslag till avgifter för dess verksamhet
- 11.8 § 4 Betänkandet (SOU 1988:8) En ny skyddslag
- 25.8 § 3 Betänkandet (SOU 1988:13) Handel med optioner och terminer
- 25.8 § 5 Ansökan från Svenska Handelsbanken att få etablera en dotterbank i Frankfurt am Main
- 8.9 § 4 Principstudien om ett nytt informationssystem för penningmarknaden, PmI
- 8.9 § 5 Ansökan från SE-banken om tillstånd att förvärva aktier i ett planerat försäkringsbolag i Luxemburg
- 6.10 § 3 Ansökan från Gotabanken om tillstånd att förvärva rörelsen i Kansallisbanken
- 6.10 § 4 Betänkandet (SOU 1988:33) Släpp kopiorna fria
- 13.10 § 3 Särskild remiss rörande garantifonder för sparbanker och föreningsbanker ur Kreditmarknadskommitténs slutbetänkande Förnyelse av kreditmarknaden (SOU 1988:29)
- 13.10 § 4 Förslag från Centralnämnden för fastighetsdata till ny utformning av gravationsbevis och andra dokument, nya betalningsformer m m
- 20.10 § 8 Rapporten (NU 1987:6) Sekretesslagstiftning och informationsutbyte
- 10.11 § 3 Ansökan från Kommuninvest i Örebro län AB om att dess bolagsordning måtte av regeringen fastställas enligt lagen om kreditaktiebolag
- 10.11 § 6 Ansökningar från Svenska Handelsbanken och Skandinaviska Enskilda Banken om förlängning av tillstånd till etablering i Cayman Islands
- 24.11 § 3 Framställning från Konungariket Sveriges stadshypotekskassa om höjning av kassans grundfond
- 24.11 § 6 Framställning från Svenska Sparbanksföreningen om ändring i lagen (1988:846) om ungdomssparande
- 24.11 § 8 Ansökan från Sparekassen SDS om tillstånd att öppna representationskontor i Stockholm
- 22.12 § 3 Riksrevisionsverkets promemoria 1988-08-29 angående det statliga betalningssystemet

Tillgångar, Mkr

Balans

		1986	1987	1988
Guld och utländska tillgångar				
Guld och valutareserv		45 648	50 288	53 741
Guld	Not 1	1 168	1 168	1 168
Särskilda dragningsrätter i Internationella valuta-fonden	Not 2	2 161	1 735	2 482
Reservposition i Internationella valuta- fonden	Not 3	2 097	2 296	2 080
Utländska banker och värdepapper m.m., nettobelopp	Not 4	40 222	45 089	48 011
Sveriges andel i Internationella åter- uppbyggnadsbankens grundfond	Not 5	375	444	444
Övriga	Not 6	3	3	3
Inhemska tillgångar				
Statspapper och obligationer		88 550	95 697	92 910
Skattkammarväxlar	Not 7	22 100	18 354	13 685
Övriga statspapper m.m.	Not 8	66 450	77 343	79 225
Utlåning		4 790	2 742	17 544
Banker	Not 9	4 149	2 402	17 403
Allmänheten	Not 10	641	340	141
Checkar och postväxlar	Not 11	1	0	0
Övriga	Not 12	3 706	3 228	42
Summa		143 073	152 402	164 684

Inom linjen förda poster 1988: 405 mkr not 34

räkning**Skulder och eget kapital, Mkr**

	1986	1987	1988
Utländska skulder			
Nettotilldelning av särskilda dragnings- rätter i Internationella valutafonden Not 2	2 039	2 047	2 035
Övriga	1 425	35	1
Inhemska skulder			
Checkräkning	1 357	2 612	3 648
Staten Not 13	25	8	7
Banker Not 14	4	19	—
Övriga Not 15	1 328	2 585	3 641
Kassakravsmedel	8 078	7 556	15 756
Banker Not 16	8 078	7 556	11 518
Finansbolag Not 17	—	—	4 238
Särskilda räkningar Not 18	36 215	28 012	23 519
Konton för investering m m	10 576	12 982	14 765
Särskilda investeringskonton	2 634	1 034	588
Förnyelsekonton	3 993	2 088	1 375
Likvidkonton för kommuner	7 008	4 370	—
Likvidkonton för företag	10 991	7 538	6 791
Exportdepositionskonton	1 013	—	—
Övriga Not 19	366	327	2 175
Utelöpande sedlar och mynt			
Utelöpande sedlar och mynt	55 869	58 225	61 514
Sedlar Not 20	54 050	56 303	59 451
Mynt Not 21	1 819	1 922	2 063
Resultatutjämningskonto Not 22	11 700	27 900	29 934
Eget kapital Not 23	20 669	18 670	18 678
Årets resultat	5 355	7 018	7 424
Summa	143 073	152 402	164 684

Resultaträkning

Redog. 1988/89:15

Mkr

		1986	1987	1988
Utländska rörelsen				
Ränteintäkter	Not 24	3 780	4 202	3 023
Räntekostnader	Not 25	- 163	- 158	- 135
Omvärdering av värdepapperochvalutor	Not 26	- 316	- 2 063	- 164
	Summa	3 301	1 981	2 724
Inhemska rörelsen				
Ränteintäkter av statspapper m.m.	Not 27	9 534	8 822	7 915
Ränteintäkter av utlåning till banker m.m.	Not 28	595	711	1 618
Räntekostnader	Not 29	- 1 560	- 1 195	- 2 858
Omvärdering av värdepapper	Not 30	-	13 321	-
	Summa	8 569	21 659	6 675
Förvaltningsintäkter	Not 31	38	64	65
Förvaltningskostnader	Not 31	- 474	- 486	- 553
Extraordinära intäkter	Not 32	-	-	547
Extraordinära kostnader	Not 33	- 1 998	-	-
Resultat före bokslutsdisposition		9 436	23 218	9 458
Bokslutsdisposition				
Avsättning till resultatutjämnings- konto	Not 22	300	-16 200	- 2 034
Upp/nedskrivning av statspapper m.m.		- 4 381	-	-
Årets resultat		5 355	7 018	7 424

Riksbankens resultat för år 1988 uppgick till 7 424 mkr vilket är 406 mkr mer än föregående år. Resultatet före bokslutsdispositioner uppgick till 9 458 mkr. Av detta utgör 2 724 mkr avkastning i den utländska rörelsen och 6 675 mkr i den inhemska rörelsen. Under 1987 tillämpades andra bokförings- och värderingsprinciper än under 1988, varför en direkt jämförelse mellan årets och föregående års resultat är svår att göra.

Förvaltningskostnader och förvaltningsintäkter inkl extraordinära intäkter uppgick till 553 mkr respektive 612 mkr (486 mkr respektive 64 mkr föregående år).

Balansomslutningen vid utgången av 1988 var 164 763 mkr, vilket är drygt 12 miljarder mer än vid utgången av 1987. Riksbankens utlåning till bankerna har under 1988 legat på en väsentligt högre nivå än året innan och uppgick vid bokslutet till 17 403 mkr (1987 2 402 mkr). Ränteintäkterna av utlåning till banker har också ökat kraftigt under 1988. På balansräkningens skuldsida märks en ökning av utelöpande sedlar med drygt 3 miljarder kronor jämfört med utgången av 1987 samt en ökning av kassakravsmedel från 7 556 mkr (enbart banker vid utgången av 1987) till 15 756 mkr (banker och finansbolag vid utgången av 1988).

Fullmäktige har under året fastställt riktlinjer för hur stor del av riksbankens resultat som årligen ska överföras till statsverket. Detta redovisas mer utförligt på sidan 56. Av resultatet för år 1988 föreslås att 6 600 mkr överförs till statsverket. Detta motsvarar 80 procent av det genomsnittliga resultatet före bokslutsdispositioner under de senaste fem åren. Dessutom erhåller statsverket 2 047 mkr som utgör ränta för de medel som under 1988 stått inne i riksbanken på s k särskilda räkningar (investeringskonton m fl). Denna kostnad ingår bland räntekostnader i inhemska rörelsen.

Av resultatet efter bokslutsdispositioner på 7 424 mkr föreslås således att 6 600 mkr överförs till statsverket och att återstoden 824 mkr avsätts till dispositionsfonden.

Överskott i riksbankens verksamhet uppkommer som en naturlig följd av uppgiften som centralbank och sedelutgivande institution. Sedelutgivningen kan ses som en räntelös inlåning. Riksbankens övriga uppgifter som centralbank tar sig i balansräkningen framför allt uttryck i innehav av den svenska valutareserven, innehav av statspapper samt utlåning till de svenska affärsbankerna.

Riksbankens redovisning ska främst ge ekonomisk-politisk relevant information om bankens verksamhet. Detta innebär att bankens tillgångar och skulder med undantag av guld värderas efter vid års- och kvartalsslut gällande marknadsvärden. En bokföring till marknadsvärden innebär att någon s k försiktighetsprincip inte tillämpas i värderingen av tillgångar och skulder.

Redovisningsprinciperna innebär att riksbankens tillgångar och skulder vid års- och kvartalsskiftet är enhetligt värderade. För perioden mellan omvärderingstillfällena bokförs transaktionerna till transaktionsvärde.

Marknadsvärdering av tillgångar och skulder innebär att inkomster och utgifter i den utländska och inhemska rörelsen har periodiserats fullständigt.

Effekten av omvärderingen av valutor särredovisas i resultaträkningen under utländska rörelsen liksom tidigare år medan omvärderingseffekter på värdepapper redovisas under ränteintäkter för respektive utländska och inhemska rörelsen.

Redog. 1988/89: 15

Noter

Not 1

Guldinnehavet är 188 696,8 kg, vilket är en minskning i förhållande till tidigare år. Minskningen motsvarar det guld som använts till utgivning av minnesmynt. Värderingen har skett till 42,22 USD/uns, vilket motsvarar 6 190,08 kronor/kg. Den dollarkurs som används i detta sammanhang är senast gällande centralkurs (4,56 kronor per USD) som formellt upphävdes 1978. Riksbankens guldreserv har ett marknadsvärde på ca 15 300 mkr.

Not 2

Särskilda dragningsrätter i Internationella valutafonden: På tillgångssidan upptas riksbankens innehav av särskilda dragningsrätter, SDR, medan Sveriges nettotilldelning av SDR redovisas under utländska skulder. SDR har i årets bokslut upptagits till marknadsvärdet vid årsslutet.

Not 3

Reservposition i Internationella valutafonden utgörs av med reservtillgångar inbetalt insatskapital samt det belopp som fonden netto disponerat av det i kronor inbetalda insatskapitalet.

Not 4

Denna post i valutareserven består till övervägande delen av utländska statspapper och statsgaranterade värdepapper samt därutöver av tillgodohavanden i utländska banker. I beloppet ingår även som en avdragspost utländska bankers tillgodohavanden i riksbanken om 490 mkr. Postens nominella värde uppgick vid årsskiftet till 47 052 mkr.

Not 5

Sveriges andel i Världsbankens grundfond: Sveriges kapitalinsats i Världsbanken har under året varit oförändrad.

Not 6

Här redovisas riksbankens innehav av utländska sedlar m m.

Not 7

Skattkamarväxlar: Riksbankens innehav av skattkamarväxlar är en avräkningspost för att täcka statsverkets dagliga underskott. Den skattkamarväxel som innehas vid bokslutet löper till och med 1988-12-31. Från och med 1989-01-01 har den dagliga skattkamarväxelavräkningen ersatts med en kontokredit till riksgäldskontoret. Denna kommer fortsättningsvis att tas upp under posten utlåning.

Not 8

Övriga statspapper m m: Riksbankens innehav av statspapper och obligationer inklusive återköpsavtal uppgick vid årsskiftet till 79 641 mkr i nominella värden, vilket är en ökning med 1 966 mkr.

Innehavet består av statsskuldväxlar, riks- och statsobligationer samt ett mindre antal hypoteks- och premieobligationer. Under posten försockså återköpsavtal. Dessa uppgick vid årsskiftet till 16 165 mkr.

Not 9

Banker: Lån till banker sker i form av checkräkningskredit. Vid årsskiftet uppgick bankernas lån i riksbanken till 17 403 mkr. Under senare delen av året har tidvis lån till bankerna lämnatsefter ett anbudsförfarande. Någrasådana sk direktlån fanns inte vid årsslutet.

Not 10

Allmänheten: Riksbankens utlåning till allmänheten omfattar hypotekslån, avbetalningslån och arvsskattelån. Numera sker endast nyutlåning för arvsskattelån till allmänheten.

Not 11

Checkar och postväxlar: Posten omfattar utestående clearingfordringar på andra banker. Vid årsskiftet uppgick dessa till ringa belopp.

Not 12

Övriga inhemska tillgångar: Posten innehåller ett flertal fordringar av olika slag:

Oreglerade bankgirobetalningar	4 mkr
Behållning på postgirokonto	11 mkr
Levererade men ej betalda varor och tjänster	14 mkr
Övriga tillgångar	13 mkr

Not 13

Staten: Kontot Statsverkets checkräkning uppvisar normalt ett underskott. Dagligen regleras detta genom köp av skattkamarväxlar (jämför not 7). Under posten förs också vissa statliga myndigheters checkräkningar. Inlåning på dessa räkningar är av tillfällig natur och ränta utgår inte.

Not 14

Banker, övrigt: Under posten förs behållningen på de bankers checkräkningar, vilka visar överskott. På behållningen på bankers checkräkning utgår för närvarande 6 procent ränta. Vid årsskiftet fanns ingen inlåning från någon bank.

Not 15

Övriga checkräkningar: Under posten förs ett flertal olika kundcheckräkningar. Den största behållningen innehas av Statens Kärnbränslenämnd och utgörs av avgifter inbetalade av reaktorinnehavare för finansiering av framtida utgifter för använt kärnbränsle. Under året har under posten förts checkräkning för Riksbankens jubileumsfond. Denna räkning var vid årsskiftet avslutad. På dessa inlåningsräkningar utgår ränta motsvarande marknadsräntan på 10-åriga statsobligationer. Vid utgången av december var denna räntesats "statslåneräntan", 10,71 procent. Under posten förs i övrigt obetydliga belopp för personalföreningar, anställda i riksbanken m fl.

Not 16

Kassakravsmedel, banker: Posten omfattar de kassakrav som lagts på bankerna för december månad 1988, vilka utgjorde 4 procent av bankernas genomsnittliga inlåning för oktober. På kassakravsmedel utgår ingen ränta.

Not 17

Kassakravsmedel, finansbolag: Sedan den 1 juli 1988 är finansbolag skyldiga att ha medel innesittande på kassakravskonto i riksbanken. Redovisat belopp utgörs av krav för december månad 1988, vilket var 4 procent av finansbolagens genomsnittliga inlåning för oktober månad. Vid årsskiftet fanns medel innesittande för 250 finansbolag. På kassakravsmedel utgår ingen ränta.

Not 18

Särskilda räkningar: Under posten finns ett mycket stort antal depositionsräkningar för företag.

Den största behållningen avser konton för investering på vilka insättningar görs vid två tillfällen per år – 15 februari och 30 april. Numera ska 100 procent, dvs hela ett företags avsättning till investeringsfond, insättas på konto i riksbanken. På behållning på investeringskonto utgår ingen ränta till företaget. Under 1988 ökade behållningen på dessa konton med 1 783 mkr.

Till särskilda investeringskonton har gjorts avsättningar 1984-1985 baserade på företagets vinst. Under 1988 återbetalades 446 mkr från dessa konton.

Till förnyelsekonton gjordes under 1986 avsättning med 10 procent av ett företags justerade vinst enligt lag om förnyelsekonton. Under 1988 gjordes uttag med 713 mkr.

Under 1988 gjordes preliminär inbetalning till likviditetskonto i riksbanken av företag. Insättningen på likviditetskonto motsvaras av 15 procent av företagets likvida tillgångar överstigande 50 mkr.

Redovisat belopp vid årsskiftet inkluderar påfordrad ränta med 123 mkr. Räntesatsen är den som gäller vid inlåning från bank, för närvarande 6 procent. Den 31 januari 1989 ska slutlig inbetalning ske med ytterligare 793 mkr. Medlen kommer att återbetalas den 1 juli 1990.

Medel innesittande på tidigare likviditetskonton för företag och kommuner för vilka insättningar gjordes under 1984-1986 har under 1988 återbetalats med 12 114 mkr inklusive ränta. På dessa medel utgick 7 procent årlig ränta.

De olika kontotyperna och behållningen per den 31 december 1988 framgår av nedanstående tabell.

Redog. 1988/89:15

	Behållning dec 1988
Konto för investering i rörelse	181
Konto för investering i skogsbruk	0
Arbetsmiljökonto ¹	1
Särskilt investeringskonto ¹	0
Investeringskonto för skog ¹	0
Konto för investering	14 576
Vinstkonto	7
Särskilt investeringskonto	588
Förnyelsekonto	1 375
Likviditetskonto för företag	6 791

¹ Kontotypen upphör att gälla vid utgången av 1990

Not 19

Övriga inhemska skulder: Posten innehåller ett flertal skulder av varierande slag, varav den största utgörs av skuld till statsverket om 2 047 mkr utgörande ränta på särskilda räkningar (jämför not 29). Föregående år beräknades ett motsvarande räntebelopp, vilket inbetalats som förskott till statsverket på riksbankens årliga överskott. I 1987 års bokslut uppgick detta förskott till 2 111 mkr och bokfördes under posten övriga inhemska tillgångar. Härutöver finns:

oreglerade clearingbetalningar	78 mkr
leverantörsskulder	14 mkr
övriga skulder	36 mkr

Not 20

Utelöpande sedlar: Posten består av utelöpande sedlar vid årsskiftet, dvs de sedlar som under årens lopp lämnats ut från riksbanken. Man kan också säga att värdet av utelöpande sedlar är från Tumba Bruk levererade sedlar minus makulerade och i riksbanken förvarade sedlar. Årsskiftet är den period på året då den utelöpande sedelmängden är som störst. De utelöpande sedlarna fördelar sig på följande valörer i mkr:

10 000 kronor	2 223 mkr
1 000 kronor	32 530 mkr
500 kronor	7 398 mkr
100 kronor	14 846 mkr
50 kronor	921 mkr
10 kronor	1 431 mkr
5 kronor	102 mkr

Not 21

Utelöpande mynt: Sedan 1986 redovisas utelöpande mynt på samma sätt som utelöpande sedlar. Vid årsskiftet bestod den utelöpande myntskulden av följande:

5 kronor	722 mkr
2 kronor	9 mkr
1 kronor	650 mkr
0:50 kronor	150 mkr
0:10 kronor	178 mkr
Minnesmynt	354 mkr

Not 22

Värderegleringskonton/resultatutjämningskonto: Från 1981 har bokslutsdispositioner gjorts i form av avsättningar till och ianspråktagande av värderegleringskonton för utländska respektive inhemska rörelsen. Under 1988 har riktlinjer lagts fast för dispositionen av riksbankens resultat. Därvid har tidigare värderegleringskonton erhållit den med hänsyn till deras framtida syfte mer rättvisande benämningen resultatutjämningskonto. I 1988 års bokslut har till detta konto avsatts ytterligare 2 034 mkr.

Not 23

Eget kapital: Eget kapital – utöver årets resultat efter bokslutsdispositioner – utgörs av:

grundfond	1 000 mkr
reservfond	500 mkr
dispositionsfond	17 178 mkr

Avsättning till respektive ianspråktagande av grundfond och reservfond görs efter riksdagsbeslut. Senaste avsättning gjordes 1978 då grundfonden ökades med 900 mkr och reservfonden med 400 mkr. Dispositionsfonden kan tas i anspråk efter beslut av riksbanksfullmäktige. Under 1988 avsattes 8 mkr till dispositionsfonden.

Not 24

Utländska rörelsen, ränteintäkter: Denna post består av den summerade avkastningen i form av bank- och kupongräntor samt realiserade och orealiserade kursvinster/kursförluster för den utländska rörelsen med undantag för effekter av omvärderingen av valutor.

Under 1986 och 1987 bokfördes inkomster när likviderlades. Ränteintäkter för 1988 är därför inte jämförbara med intäkterna för dessa år.

Not 25

Av räntekostnaderna utgörs huvuddelen av räntor på nettotilldelning av särskilda dragningsrätter i Internationella valutafonden.

Not 26

Omvärdering av värdepapper och valutor: För 1988 omfattar omvärderingen endast valutor inklusive SDR. Under 1987 upptogs under denna post även omvärdering av värdepapper. För 1987 var det jämförbara beloppet för valutaomvärderingen 1 827 mkr.

Not 27

Ränteintäkter av statspapper m m: Ränteintäkterna omfattar all avkastning i form av kupongräntor samt realiserade och orealiserade kursvinster/kursförluster på riksbankens inhemska värdepappersinnehav. Av avkastningen är 1 179 mkr ränta på skattkammarsväxlar. Då ränteinkomster inte tidigare periodiserades och då värdering gjordes efter andra principer är inte ränteintäkterna för 1988 jämförbara med tidigare år.

Not 28

Ränteintäkter av utlåning till banker m m: Ränteintäkter av utlåning till banker m m uppgår till 1 618 mkr. Av beloppet utgör ränta på bankupplåning 1 593 mkr och resterande del, 25 mkr, utgör ränteintäkter från utlåning till allmänheten m m. Ränteintäkter har ökat med 907 mkr till följd av att bankupplåningen legat på en väsentligt högre nivå än föregående år.

Not 29

Räntekostnader: Räntekostnaderna har för 1988 ökat med 1 663 mkr jämfört med 1987. Den stora ökningen beror på att ränta från och med 1988 erläggs till statsverket på behållningen på särskilda räkningar. Tidigare inlevererades ett på behållningen på särskilda räkningar baserat belopp som förskott på inleveransen av riksbankens resultat. Räntekostnaderna för 1988 fördelar sig enligt följande.

särskilda räkningar till statsverket	2 047 mkr
likviditetskonton	330 mkr
statens kärnbränslenämnd	345 mkr
Riksbankens jubileumsfond	130 mkr
övriga räntor	6 mkr

Not 30

Omvärdering av värdepapper: Effekterna av omvärdering av inhemska värdepapper upptas under posten ränteintäkter av statspapper m m. Under 1987 gjordes en nettouppskrivning av innehavet av statspapper till följd av ändrade redovisningsprinciper.

Not 31

Förvaltningskostnader och förvaltningsintäkter kommenteras ovan under avsnittet Förvaltningsåtgärder, sidan 37.

Not 32

Extraordinära intäkter: Se avsnittet Förvaltningsåtgärder, sidan 37

Not 33

Extraordinära kostnader 1986: Här ingår riksbankens kostnader för att överta myntverket med 1 983 mkr.

I balansräkningen har inte upptagits följande tillgångar:

Fastigheter (taxeringsvärde eller del av beräknat byggnadsvärde)	271 mkr
Aktier och obligationer i AB Tumba Bruk	60 mkr
Aktier i PenningmarknadsCentralen PmC AB	16 mkr
Aktier i BIS, Banken för internationell betalningsutjämning	10 mkr
Obligationer som tillhör fonden för riksbankens pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels Minne	46 mkr
Lån till riksbankspersonalens semesterförening	2 mkr

Därutöver ingår riksbankens mynt- och medaljsamling, här upptagen utan värde, samt vid årsskiftet utestående valutakontrakt. En jämförelse mellan marknadsvärdet på dessa terminskontrakt vid årsslutet och kurserna när de tecknades ger en skillnad på minus 375 mkr. Denna skillnad ska ses mot bakgrund av att valutakurserna svänger relativt kraftigt och att det utestående värdet uppgår till betydande belopp.

Numera publiceras i efterhand i riksbankens Kredit- och valutaöversikt bankens utestående terminsposition för varje månadsslut. Vid utgången av augusti 1988 uppgick värdet av dessa kontrakt till 12 569 mkr.

Förslag till disposition av riksbankens resultat för år 1988

Fullmäktige i riksbanken har under 1988 fastställt riktlinjer för riksbankens bokslutsdispositioner och inleverans till statsverket.

Hittillsvarande praxis har utgått från att riksbanken ska ha betydande fonderingar. Härför talar de risker som finns inom såväl den utländska som den inhemska rörelsen. Dessa gäller i första hand valuta- och ränterisker men även i viss utsträckning kreditrisker. Fullmäktige anser att detta motiv av fondering alltjämt är giltigt. Därutöver anser fullmäktige att det är önskvärt med en viss stabilitet i den del av riksbankens resultat som överförs till statsverket.

Från och med 1987 års bokslut värderas riksbankens tillgångar och skulder till marknadsvärden. Härav följer att resultatet ett visst år kan påverkas mycket kraftigt av stora ränte- eller valutakursförändringar. För att uppnå den åsyftade stabiliteten i inleveransen till statsverket anser fullmäktige att underlaget ska utgöras av det genomsnittliga resultatet före bokslutsdispositioner under den senaste femårsperioden. Dessutom ska den resultatpåverkan som uppkommer vid en eventuell uppskrivning/nedskrivning av kronans värde inte påverka det årsgenomsnitt som läggs till grund för inleveransen till statsverket. Vid en av fullmäktige beslutad justering av växelkurser, dvs med nuvarande växelkursregim en ändring av riktmärket för valutakorgen, bör i stället dispositionsfonden utnyttjas.

Fullmäktiges riktlinjer innebär att av det genomsnittliga resultatet före bokslutsdispositioner under den senaste femårsperioden ska 80 procent inlevereras till statsverket. Beloppet avrundas till jämnt 100-tal mkr. Till dispositionsfonden avsätts årligen 10 procent av samma underlag. Återstoden av årets resultat efter dessa åtgärder avsätts till ett resultatutjämningskonto.

Riksbankens resultat 1988 före bokslutsdispositioner är 9 458 mkr. För perioden 1984-1988 är det genomsnittliga resultatet 8 237 mkr. 80 procent härav avrundat till jämnt 100-tal mkr är 6 600 mkr, som föreslås överfört till statsverket. Till dispositionsfonden överförs 824 mkr. Enligt de riktlinjer som fastställts för bokslutsdispositioner har 2 034 mkr av årets resultat före bokslutsdispositioner avsatts till ett resultatutjämningskonto.

1984	5 000 mkr
1985	5 661 mkr
1986	7 355 mkr
1987	6 111 mkr
1988	6 600 mkr (förslag)

I 1987 års förvaltningsberättelse anmälde riksbanken att en förenkling skulle genomföras av redovisningen för avkastningen på medel på s k särskilda räkningar i riksbanken. På dessa medel erhåller statsverket från och med 1988 ränta motsvarande sex månaders statsskuldväxlar. Avdrag görs för de räntor som riksbanken erlagt t ex för medel inestående på likviditetskonton. Den sammanlagda räntan till statsverket för år 1988, 2 047 mkr, har överförts till statsverket under januari månad 1989. Motsvarande avkastning ingick före 1988 i det belopp som inlevererades till statsverket. Om riksbankens förslag till vinstdisposition bifalles kommer således 8 647 mkr att överföras till statsverket.

Riksbankens pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne

Redog. 1988/89:15

Bilaga 1

Som ett led i celebrerandet av riksbankens 300-årsjubileum instiftade banken ett pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne. Priset skall årligen utdelas såsom belöning till den som inom ekonomisk vetenskap utfört ett arbete av den framstående betydelse, som avses i Alfred Nobels den 27 november 1895 upprättande testamente. Priset utdelas av Kungliga Vetenskapsakademien enligt de grunder, som gäller för utdelandet av de genom testamentet instiftade Nobelprisen och prisbeloppet överensstämmer med det för dessa pris fastställda beloppet.

Riksbankens pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne utdelades år 1988 till professor Maurice Allais, Ecole Nationale Supérieure des Mines de Paris, Frankrike, för hans pionjärinsatser inom teorier för marknader och effektivt resursutnyttjande.

Priset har utdelats varje år sedan 1969 enligt följande:

1969	R Frisch och J Tinbergen
1970	P Samuelson
1971	S Kuznets
1972	J R Hicks och K J Arrow
1973	W Leontief
1974	G Myrdal och F A von Hayek
1975	L Kantorovich och T C Koopmans
1976	M Friedman
1977	B Ohlin och J Meade
1978	H A Simon
1979	T W Schultz och A Lewis
1980	L R Klein
1981	J Tobin
1982	G Stigler
1983	G Debreu
1984	R Stone
1985	F Modigliani
1986	J M Buchanan
1987	R M Solow
1988	M Allais

